

Sillanrakentajat

Puolueohjelma

Johdanto

Suomi elää aikakautta, jossa hitaasti kehittyneet muutokset ja äkilliset kriisit kietoutuvat toisiinsa tavalla, jota emme ole aikaisemmin kokeneet. Talouden rakenteet muuttuvat nopeammin kuin päätöksenteko ehtii vastata, väestönkehitys haastaa hyvinvointivaltion perusteita ja kansainvälinen turvallisuusympäristö on jännitteisempi kuin moneen vuosikymmeneen. Samalla ihmiset kokevat arjessaan epävarmuutta, joka heijastuu luottamuksen notkahduksena niin politiikkaan, instituutioihin kuin tulevaisuuteen itseensä.

Näiden murrosten keskellä nousee esiin tarve vakauttavalle ja yhdistävälle yhteiskunta politiikalle. Sellaiselle, joka ei perustu nopeisiin houkutuksiin tai hetkellisiin etuihin, vaan kykyyn katsoa pidemmälle. Poliittikka, joka rakentuu maltin, kohtuuden ja yhteisvastuun ympärille, kykenee vahvistamaan Suomen selkärankaa aikana, jolloin sosiaalinen eheys ei ole itsestäänselvyys. Sillanrakentajat haluaa tuoda politiikkaan juuri tätä pitkän linjan ajattelua: pystyttäviä ratkaisuja, jotka rakentavat siltoja ja palauttavat yhteiseen keskusteluun kunnioituksen ja harkinnan.

Vaikka Suomen haasteet ovat todellisia, ne eivät ole ylitsepääsemättömiä. Talous, turvallisuus, koulutus, ympäristö ja alueellinen yhdenvertaisuus ovat kysymyksiä, jotka vaativat jatkuvaa työtä, mutta juuri sellaista työtä suomalainen yhteiskunta on aina osannut tehdä, kun siihen on ollut tahtoa. Tulevaisuuteen voidaan suhtautua toivon kautta silloin, kun päätökset pohjautuvat tietoon, vastuullisuuteen ja haluun varmistaa, että hyvinvointi säilyy myös seuraaville sukupolville.

Tämän puolueohjelman tarkoitus on avata liikkeemme tapa ymmärtää Suomea: ei ainoastaan yksittäisten poliittisten kysymysten kautta, vaan kokonaisuutena,

jossa yhteiskunnan eri osa-alueet kytkeytyvät toisiinsa. Emme näe Suomea pelkkinä budjettitaulukoina tai ideologisina asetelmina, vaan paikkana, jossa ihmiset tekevät työtä, kasvattavat lapsia, rakentavat yrityksiä, hoitavat läheisiään ja etsivät mahdollisuuksia parempaan. Poliitiikan tehtävä on tukea näitä pyrkimyksiä, ei vaikeuttaa niitä.

Samalla korostamme, että yhteiskunnan eheys rakentuu arvoista. Niitä ei voi ulkoistaa markkinoille, eikä niitä voi delegoida yksittäiselle viranomaiselle. Vastuu yhteisöstä syntyy siitä, miten kohtaamme toisemme arjessa: työpaikoilla, kouluissa, taloyhtiöissä, kaupungeissa ja kylissä. Yhteinen Suomi syntyy teoista, jotka saattavat olla pieniä yksittäin, mutta voimakkaita yhdessä.

Sillanrakentajat ei halua luvata liikaa, mutta haluaa luvata sen, mikä on olennaista: järjen käyttöä, harkintaa ja käytännöllisiä ratkaisuja, jotka voidaan todella toteuttaa. Arvolähtöisyys ei silti ole meille koriste, vaan kivijalka. Uskomme ihmisarvon

ehdottomuuteen, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen, työn merkitykseen, turvallisuuteen ja siihen, että kohtuudella rakennettu yhteiskunta on vahvempi kuin mikään ääripää.

Tämä ohjelma on kutsu yhteiselle työlle. Työlle, jossa Suomea ei revitä osiin, vaan kootaan yhteen. Työlle, jossa talouden vahvistaminen ei ole ristiriidassa hyvinvoinnin kanssa, eikä turvallisuuden vahvistaminen tapahdu arvojen kustannuksella. Poliitiikka voi olla rakentavaa. Suomi ansaitsee juuri sellaista politiikkaa.

LUKU 2: ARVOPOHJA JA MAAILMANKUVA

Sillanrakentajien poliittinen ajattelu perustuu vakaaseen käsitykseen ihmisestä, yhteisöstä ja valtiosta. Ymmärrämme, että politiikan tulee olla arvoihin nojaavaa, mutta arvojen ei tule olla irrallisia todellisuudesta. Arvot ohjaavat suuntaa, mutta käytännöllisyys määrittää, miten pitkälle suuntaan voidaan kulkea. Tässä mielessä Sillanrakentajien maailmankuva sijoittuu vastuun, kohtuuden ja yhteisöllisen edistuksen jatkumolle: se on yhtä aikaa sosiaalinen ja realistinen, uudistumiskykyinen mutta perustaansa kunnioittava.

Ihmisarvo on ajattelumme peruskivi. Emme näe yhteiskuntaa kilpailuna, jossa vain vahvimmat menestyvät, vaan kokonaisuutena, jossa jokaisella on mahdollisuus rakentaa merkityksellistä elämää. Yhteiskunta ei kuitenkaan toimi, jos vastuu nähdään vain oikeutena saada, ei velvollisuutena osallistua. Siksi korostamme työn, osallisuuden ja yhteisvastuun merkitystä. Yhteiskunta, jossa jokainen kantaa kortensa kekoon, on vahvempi kuin sellainen, jossa osa kokee itsensä ulkopuoliseksi ja osa uupuu liiallisen taakan alle.

Keskeinen osa arvopohjaamme on myös vakaus. Vakaus ei ole jähmeää paikallaan pysymistä, vaan kykyä tehdä pitkäjänteisiä päätöksiä ilman, että suunta muuttuu jokaisen poliittisen äänenpainon mukana. Kun päätöksenteko ailahtelee, ihmiset menettävät luottamuksen tulevaisuuteen. Kun linja on selkeä ja ennakoitava, ihmiset uskaltavat investoida, yrittää, tehdä lapsia, opiskella uudelleen ja rakentaa elämäänsä eteenpäin. Vakaus on sekä taloudellista että henkistä turvallisuutta, ja molempia Suomi tarvitsee enemmän kuin koskaan.

Yhteisöllisyys on arvo, jota ei voi palauttaa hallinnollisilla päätöksillä, mutta jonka voi hukata poliittisilla virheillä. Suomessa yhteisöllisyyttä on perinteisesti rakennettu vahvojen instituutioiden, kuten koulun, kirjaston, vapaaehtoistoiminnan ja yhdistyselämän ympärille. Viime vuosikymmeninä näiden rooli on heikentynyt; ihmiset ovat yksinäisempiä, ja arjen yhteiset rakenteet ovat harvenneet. Sillanrakentajat haluaa vahvistaa niitä paikkoja ja toimintatapoja, joissa ihmiset kohtaavat toisensa, ei pakottamalla, vaan rakentamalla olosuhteita, jotka tekevät yhteisöllisyydestä luonnollisen osan elämää.

Politiikkamme ei pyri juoksemaan kaikkien trendien perässä. Uudistukset eivät ole itseisarvo, mutta myöskään perinteet eivät ole syy olla tekemättä muutoksia. Maailmankuvamme perustuu siihen, että Suomi on kansakunta, joka voi

uudistua menettämättä juuriaan. Olemme oppineet historiastamme, että maltillinen edistys vie pidemmälle kuin hätäinen hyppely ääripäiden välillä. Tämä näkyy suhtautumisessamme talouspolitiikkaan, turvallisuuteen, ympäristökysymyksiin ja sosiaalisiin rakenteisiin: emme lupaille helppoja ratkaisuja, mutta uskomme, että järkevät ja harkitut päätökset kantavat pidemmälle kuin äänekkäät sloganit.

Sillanrakentajat arvostaa myös suomalaisen kulttuurin jatkumoa: kieltä, tapoja, perinteitä ja arjen arkisia käytäntöjä, jotka muodostavat kansallisen identiteetin juurikerroksen. Samalla ymmärrämme, että identiteetti ei ole menneisyyteen sidottu monumentti, vaan jatkuvasti

kehittyvä kokonaisuus. Suomi on osa eurooppalaista yhteisöä ja globaalia maailmaa, mutta samalla se on oma lähtökohtansa ja oma tarinansa. Poliitiikan tehtävä ei ole muotoilla identiteettiä uudelleen, vaan varmistaa, että suomalaiset voivat kokea sen omakseen.

Maailmankuvamme ytimessä on luottamus. Luottamus instituutioihin, luottamus viranomaisiin, luottamus päätöksentekoon ja ennen kaikkea luottamus toisiimme. Luottamus ei synny pakolla tai julistuksilla, vaan sillä, että päätöksenteko on johdonmukaista, läpinäkyvää ja ihmisille ymmärrettävää. Suomessa on pitkään ollut poikkeuksellisen korkea luottamustaso, mutta viime vuosina se on alkanut rapautua. Tämän kehityksen pysäyttäminen ja luottamuksen rakentaminen uudelleen on yksi suurimmista poliittisista tehtävistä tulevana vuosikymmeninä.

Sillanrakentajien arvopohja ei ole ideologinen äärioviiva, vaan kompassi, jonka tarkoitus on ohjata päätöksentekoa kohti kohtuullista ja toimeenpantavaa politiikkaa. Meille politiikka ei ole taistelua voittajista ja häviäjistä, vaan yhteinen projekti, jonka päämääränä on Suomen vahvistaminen. Arvomme heijastavat uskoa ihmisarvoon, yhteisöön, vastuuseen ja kohtuullisuuteen. Näiden varaan rakennamme sekä taloutta, turvallisuutta että sosiaalista eheyttä koskevat linjauksemme.

LUKU 3: TALOUS JA JULKINEN TALOUS

Suomen taloudellinen perusta on ollut vuosikymmeniä vankalla pohjalla, mutta sen ylläpitäminen ei ole enää hetkeen ollut itsestäänselvyys. Talouskasvu on hidastunut, väestö ikääntyy nopeasti ja julkisen talouden menopaineet kasvavat tavalla, joka haastaa koko hyvinvointivaltion rakenteen. Samaan aikaan globaali kilpailu on kiristynyt, ja kansainväliset investoinnit ohjautuvat aiempaa herkemmin maihin, jotka pystyvät tarjoamaan ennustettavan toimintaympäristön sekä osaavaa työvoimaa. Suomi ei voi rakentaa tulevaisuuttaan pelkän menneisyyden turvin, vaan sen on kyettävä tarkastelemaan kriittisesti taloutensa rakenteita ja tekemään päätöksiä, jotka kantavat yli vaalikausien.

Keskeistä talouspolitiikassa on pitkäjänteisyys, joka Suomessa on ajoittain jäänyt lyhytnäköisen menokilpailun varjoon. Julkisen talouden kestävyysongelmat eivät synny yksittäisistä ratkaisuista, vaan pidemmän aikavälin kehityskuluista: väestörakenteen vinoutumisesta, työikäisten vähenemisestä ja palvelutarpeen kasvusta. Tämä tarkoittaa, että talouden tasapainottaminen ei voi olla pelkästään sopeuttamista tai menoleikkauksia. Tarvitaan ennen kaikkea kykyä kasvattaa taloutta, vahvistaa tuottavuutta ja hyödyntää teknologisia mahdollisuuksia tavalla, joka lisää koko yhteiskunnan hyvinvointia. Talous ei ole irrallinen todellisuus, vaan keino varmistaa, että ihmisillä on mahdollisuus elää turvattua ja arvokasta elämää.

Julkinen talous muodostaa hyvinvointivaltion selkärangan, mutta sen kestävyys edellyttää rakenteellisia muutoksia. Suomi sijoittaa kansainvälisesti paljon julkisiin palveluihin, mikä on pitkään ollut vahvuus, mutta järjestelmien monimutkaistuminen ja hallinnon kerrostuminen ovat vieneet resursseja pois varsinaisesta palvelutyöstä. Julkisella sektorilla on merkittävä määrä tehtäviä, jotka eivät liity suoraan hoitoon, opetukseen tai turvallisuuteen, mutta joita ylläpidetään rakenteellisen inertian vuoksi. Tarvitaan uudelleenarviointia siitä, mitä julkinen sektori tekee itse ja missä yksityinen tai kolmas sektori voivat toimia tukena ilman, että palvelujen tasa-arvo vaarantuu.

Samanaikaisesti on ymmärrettävä, että säästäminen ilman investointeja tulevaisuuteen on lyhytnäköistä politiikkaa. Suomen talouskasvu on ollut pitkään heikkoa, koska tuottavuus ei ole kehittynyt muiden kehittyneiden maiden tahdissa. Teknologiset ratkaisut, tutkimus ja innovaatiot, energiasiirtymä sekä laadukas koulutus ovat avainasemassa, kun rakennamme

talouden seuraavaa vaihetta. Näitä ei voi kehittää yksinomaan markkinoiden logiikalla; valtio tarvitsee aktiivisen, mutta harkitsevan roolin. Oikein suunnatut investoinnit voivat synnyttää kasvua, joka vähentää hyvinvointivaltion rahoituspainetta pidemmällä aikavälillä.

Verotusjärjestelmä on osa talouden toimivuutta. Suomen vahvuus on perinteisesti ollut laaja veropohja, joka mahdollistaa palveluiden rahoittamisen. Samalla on kuitenkin tunnistettava, että verotuksen tulee olla ennustettavaa ja työntekoa kannustavaa. Tarvitaan järjestelmä, joka ei rankaise työn vastaanottamisesta, yritysten kasvattamisesta tai kotimaisista

investoinneista. Verotuksen merkitys ei ole vain varojen kerääminen, vaan myös signaalin antaminen siitä, millaista toimintaa yhteiskunta haluaa tukea. Kohtuullisuus on ratkaiseva periaate: verotuksen on mahdollistettava hyvinvointipalvelut, mutta jätettävä tilaa työn, yrittämisen ja säästämisen mielekkyydelle.

Talouspolitiikan ei pidä myöskään unohtaa alueellista näkökulmaa. Suomella on laaja maa ja harva asutus, mikä tekee alueellisesta saavutettavuudesta ja infrastruktuurista talouskasvun olennaisia edellytyksiä. Tieliikenneyhteydet, kuten E18 lännen ja idän välillä, E12 pohjanmaan ja etelän välisenä väylänä ja E75 aina Lapista pääkaupunkiseudulle, ovat enemmän kuin pelkkiä liikennejärjestelyjä: ne ovat talouden verisuonia. Kun ihmiset, tavarat ja tieto liikkuvat sujuvasti, koko Suomen kilpailukyky paranee. Samalla infrastruktuurin kehittäminen on osa huoltovarmuutta ja kriisinkestävyyttä, jotka ovat nousseet uuteen arvoon muuttuneessa geopoliittisessa tilanteessa.

Talouspolitiikka ei kuitenkaan voi olla vain rakenneuudistusten ja investointien hallintaa. Se on myös luottamuksen rakentamista. Kun ihmiset kokevat, että talouspolitiikka on johdonmukaista ja ennakoitavaa, he uskaltavat tehdä valintoja: ostaa kodin, perustaa yrityksen, kouluttautua uudelleen tai palkata työntekijän. Epävarmuus puolestaan lamauttaa talouden, sillä se vähentää halua sitoutua tulevaisuuteen. Luottamuksen rakentaminen on yhtä tärkeää kuin yksittäiset talouspoliittiset toimet.

Talous ja julkinen talous ovat lopulta keinoja, eivät päämääriä. Niiden tehtävä on mahdollistaa suomalaisen yhteiskunnan perusarvojen toteutuminen: työ, sivistys, turvallisuus ja kohtuullinen hyvinvointi. Sillanrakentajien talouspolitiikan tarkoituksena ei ole rakentaa uutta ideologista mallia, vaan vahvistaa Suomen perusratkaisuja tavalla, joka vastaa 2020–2030-lukujen haasteisiin. Tarvitsemme taloutta, joka on yhtä aikaa vakaa ja

uudistumiskykyinen, yhtenäinen ja kilpailukykyinen, oikeudenmukainen ja vastuullinen. Tasapaino näiden välillä ei synny sattumalta, vaan harkituilla, pitkäjänteisillä päätöksillä, jotka rakentavat kestäväää tulevaisuutta.

LUKU 4: TYÖELÄMÄ JA KOULUTUS

Suomen menestys on vuosikymmeniä rakentunut kahden toisiaan tukevan rakenteen varaan: osaavan työvoiman ja laadukkaan koulutusjärjestelmän. Ne ovat antaneet suomalaisille mahdollisuuden nousta maailman sivistysvaltioiden eturiviin ja rakentaa yhteiskunnan, jossa koulutus ei ole vain yksilön menestyksen väline, vaan koko kansakunnan nousun perusta. Viime vuosina tämä vahva perusta on kuitenkin horjunut tavalla, johon ei ole suhtauduttu riittäväällä vakavuudella. Työelämän murros, digitalisoituminen, väestörakenteen muutos ja alueellinen eriytyminen ovat yhdessä muodostaneet uuden tilanteen, jossa menneiden vuosikymmenten mallit eivät enää riitä.

Työelämä muuttuu nopeammin kuin koulutusjärjestelmä ehtii mukautua. Tämä ei ole kenenkään yksittäisen toimijan vika, vaan seurausta globaalista taloudesta, jossa teknologia ja tuotannon rakenteet uusiutuvat kiihtyvällä tahdilla. Yhä useampi työ vaatii taitoja, joita ei vielä kymmenen vuotta sitten pidetty keskeisinä. Samalla osa perinteisistä ammateista vähenee tai katoaa, mikä asettaa koulutukselle ja työmarkkinoille kaksijakoisen vaatimuksen: tukea ihmisiä uusien taitojen omaksumisessa ja varmistaa, että yhteiskunta ei jätä ketään jälkeen murroksen keskellä. Työelämän tulevaisuus ei ole pelkkä tekninen kysymys, vaan syvästi inhimillinen haaste, joka koskettaa työn merkitystä, toimeentuloa ja osallisuutta.

Suomen työmarkkinoiden vahvuus on perinteisesti ollut toimiva neuvottelujärjestelmä, joka on tasapainottanut työntekijöiden turvaa ja työnantajien ennustettavuutta. Viime vuosina tämä tasapaino on kuitenkin rakoillut, kun luottamus eri osapuolten välillä on heikentynyt ja neuvottelurakenteet ovat hajonneet. Työrauha ja ennakoitavuus ovat välttämättömiä, jotta yritykset uskaltavat investoida ja laajentaa toimintaansa Suomessa. Samalla työntekijöillä on oltava aito kokemus siitä, että heidän työpanoksensa on arvokasta ja että työelämä tarjoaa mahdollisuuksia kasvuun ja jaksamiseen. Tulevaisuudessa kilpailukyky ei synny pelkästään kustannuksista, vaan kyvystä rakentaa työelämä, jossa ihmiset voivat tehdä työtä turvallisesti, terveellisesti ja merkityksellisellä tavalla.

Työelämän laadun parantaminen ei ole pelkkä hyvinvointikysymys, vaan taloudellinen realiteetti. Yritykset, jotka panostavat työntekijöidensä jaksamiseen, osaamiseen ja työolosuhteisiin, menestyvät pitkällä aikavälillä paremmin kuin ne, jotka nojaavat lyhyt jänteisiin ratkaisuihin. Työhyvinvointi ei

ole kuluerä, vaan investointi, joka lisää tuottavuutta ja vähentää sairauspoissaoloja. Samalla on tunnistettava, että työn kuormitus ei ole kaikilla aloilla samankaltaista. Hoiva-alat, opetustyö, turvallisuusala ja teollisuuden raskaat tehtävät kuormittavat eri tavoin, ja tämä edellyttää räätälöityä työelämäpolitiikkaa, joka ottaa huomioon eri alojen todellisuuden. Yksikään yhteiskunta ei voi toimia, jos sen keskeiset alat uupuvat tai menettävät osaajiaan pysyvästi.

Koulutusjärjestelmä on Suomen suurin kilpailuetu, mutta sen tilanne ei enää ole itsestään selvästi vahva. PISA-tulosten lasku, oppimistulosten eriytyminen ja koulujen väliset erot kertovat siitä, että järjestelmä tarvitsee uudistusta. Kyse ei ole yhden koulutusportaan ongelmasta, vaan laajemmasta kehityksestä, jossa peruskoulu, toinen aste ja korkeakoulut muodostavat jatkumon, joka ei enää toimi saumattomasti. Peruskoulun vahvuus on ollut tasa-arvo ja laadukas opetus, mutta resurssien riittämättömyys ja tukipalvelujen heikentyminen ovat lisänneet oppilaiden välisiä eroja. Tämä kehitys ei ole väistämätön; se on seurausta valinnoista, jotka voidaan myös korjata.

Ammatillisen koulutuksen kohdalla ongelma on ollut liiallinen uudistusten tahti ja resurssien riittämättömyys suhteessa kasvaneisiin vaatimuksiin. Työssäoppiminen on arvokas osa koulutusta, mutta sen ei tule korvata perusteellista opetusta ja ohjausta. Laadukas ammatillinen koulutus on keskeistä koko Suomen talouden kannalta, sillä se tuottaa osaajia aloille, joita ilman yhteiskunta ei voi toimia: hoivaan, tekniikkaan, rakennusosalalle, logistiikkaan ja ylläpitoon. Ammatillisen koulutuksen vahvistaminen ei ole vaihtoehto, vaan välttämättömyys.

Korkeakoulut ovat Suomen tulevaisuuden kannalta ratkaisevia, mutta niiden rahoitus ja strateginen ohjaus ovat liian vaihtelevia. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen roolit ovat kehittyneet viime vuosina, mutta niiden välinen työnjako ei ole aina selkeä. Korkeakoulut tarvitsevat vakautta ja pitkäjänteisyyttä, jotta ne voivat keskittyä perustehtäviinsä: tutkimukseen, opetukseen ja innovaatiotoimintaan. Samalla opetus- ja tutkimusympäristöjen on oltava riittävän houkuttelevia, jotta Suomi pystyy kilpailemaan kansainvälisesti osaajien tasosta ja investoinneista. Korkeakoulutuksen rahoitus ei saa olla poliittisen heilurin varassa, vaan sen tulee perustua realistiseen arvioon siitä, millaista osaamista Suomi tarvitsee 10–20 vuoden aikavälillä.

Elinikäisen oppimisen merkitys kasvaa jatkuvasti. Työelämän murros tarkoittaa, että yhä useampi joutuu päivittämään osaamistaan useita kertoja elämänsä aikana. Tämä ei voi olla pelkästään yksilön vastuulla, sillä talouden, yritysten ja

julkisen sektorin kaikki edut liittyvät siihen, että työvoima pysyy osaavana. Tarvitaan järjestelmä, joka mahdollistaa joustavat opintopolut ilman kohtuuttomia kustannuksia, ja joka antaa ihmisille mahdollisuuden sekä syventää osaamistaan että suunnata uudelle uralle. Osaamisen ylläpito ei ole enää kilpailuetu, vaan selviytymisen edellytys.

Koulutus ja työelämä ovat erottamaton kokonaisuus. Suomi ei voi menestyä globaalissa taloudessa, jos nämä kaksi maailmaa etäännyvät toisistaan. Koulutuksen on vastattava työelämän tarpeisiin, mutta työelämän on myös tuettava koulutusta tarjoamalla harjoittelupaikkoja, oppimismahdollisuuksia ja realistisen kuvan siitä, millaisia taitoja tarvitaan tulevaisuudessa. Tämä edellyttää tiivistä yhteistyötä oppilaitosten, yritysten ja julkisen sektorin välillä.

Työelämä ja koulutus kertovat lopulta siitä, millaisena yhteiskunta pitää ihmistä. Sillanrakentajien näkökulmasta työn tulee olla mielekästä, turvallista ja arvostettua, ja koulutuksen tulee olla väline, joka avaa ovia eikä sulje niitä. Poliitiikan tehtävä ei ole määrätä, millaista työtä ihmisten tulisi tehdä tai millä alalla heidän pitäisi toimia, mutta sen tehtävä on varmistaa, että jokaisella on mahdollisuus oppia, kasvaa ja rakentaa tulevaisuuttaan. Yhteiskunta, joka arvostaa sekä käytännön osaamista että akateemista sivistystä, on vahvempi kuin sellainen, joka jakaa ihmiset keinotekoisiiin kategorioihin. Suomen tulevaisuus rakentuu työn, osaamisen ja koulutuksen varaan, ja nämä ovat rakenteita, joita tulee vahvistaa kaikissa olosuhteissa.

LUKU 5: SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT

Suomen sosiaali- ja terveyspalvelut ovat osa hyvinvointivaltion ydintä, mutta ne elävät syvää murrosta. Väestön ikääntyminen lisää hoivan ja terveydenhuollon tarvetta samaan aikaan, kun työvoimapula ja rahoitus paineet kiristyvät. Muutos ei tapahdu tasaisesti: toiset alueet kärsivät palvelujen saatavuuden heikentymisestä ja toiset aliresursoinnista, kun taas suurissa kaupungeissa kuormitus näkyy pitkinä jonotus- ja hoitojonoina. Suomen järjestelmä on pitkään tunnettu tasa-arvoisuudestaan, mutta viimeisen parin vuosikymmenen aikana tästä periaatteesta on alettu lipsua. Palveluiden saatavuus riippuu yhä enemmän asuinpaikasta, sosioekonomisesta asemasta ja kyvystä hyödyntää yksityisiä palveluita julkisen rinnalla.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden ongelmia ei voi ratkaista yksittäisillä päätöksillä, sillä kyseessä on kokonaisuus, jossa hoiva, kansanterveys, ehkäisevä työ ja palvelurakenne muodostavat keskinäisen verkoston. Tämän verkoston vahvuus on ollut suomalaisen mallin ominaisuus, jossa perusterveydenhuolto on toiminut järjestelmän selkärankana. Viime vuosina tämä rakenne on kuitenkin rapautunut. Perusterveydenhuollon käyntiajat ovat pidentyneet, lääkäripula on pahentunut, ja työterveyshuollon varaan rakentunut rinnakkaisjärjestelmä on käytännössä luonut kahden kerroksen terveydenhuollon. Tämän kehityksen korjaaminen edellyttää perusterveydenhuollon vahvistamista tavalla, joka palauttaa sille roolin koko palvelujärjestelmän kivijalkana.

Erikoissairaanhoido on Suomessa kansainvälisesti vertaillen korkealla tasolla, mutta se ei voi korvata perusterveydenhuollon puutteita. Jonot kasvavat, kun terveyskeskukset eivät pysty purkamaan peruspalveluiden painetta. Tämä johtaa järjestelmään, jossa potilaat päätyvät erikoissairaanhoidon liian myöhään, hoitokustannukset kasvavat ja hoidon vaikuttavuus heikkenee. Sillanrakentajien linja korostaa, että peruspalvelut, erityisesti mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä lastensuojelun varhainen tuki, on nostettava keskiöön. Hoiva ja terveys eivät ole irrallisia osa-alueita, ne ovat toisiinsa sidottuja rakenteita, jotka edellyttävät koko palveluketjun toimivuutta.

Mielenterveyden haasteet ovat kasvaneet voimakkaasti etenkin nuorten keskuudessa. Tämä on kehitys, jota ei voi jättää yksittäisten kampanjoiden tai hankkeiden varaan. Tarvitaan pysyviä rakenteita, jotka tuovat matalan kynnyksen mielenterveyspalvelut kouluihin, työpaikoille ja osaksi peruspalveluja. Palvelujen keskittäminen erikoistuneisiin yksiköihin ei yksin

riitä, sillä monet mielenterveyden ongelmat kehittyvät hitaasti ja vaativat tukea jo varhaisessa vaiheessa. Myös päihdepalvelujen on oltava helposti saavutettavia ilman, että ongelmien kasautuminen johtaa vakavampiin tilanteisiin ennen avun saamista. Näihin panostaminen on paitsi sosiaalisesti oikeudenmukaista myös taloudellisesti järkevää, sillä ennaltaehkäisy vähentää raskaampien palveluiden tarvetta.

Hoivapalveluiden tulevaisuus on yksi Suomen kohtalon kysymyksistä. Väestön ikääntyessä hoidon tarve kasvaa, mutta samalla hoitajapula uhkaa järjestelmän toimintakykyä. Hoitajien kohtelu, työolosuhteet, palkkaus ja mahdollisuudet urakehitykseen vaikuttavat suoraan siihen, kuinka moni alalle jää, kuinka moni vaihtaa alaa ja kuinka moni hakeutuu ulkomaille parempiin työoloihin. Hoivatyö on emotionaalisesti ja fyysisesti kuormittavaa, ja siksi järjestelmän on kannettava vastuu siitä, että työn kuormitusta hallitaan, henkilöstöä on riittävästi ja työolosuhteet tukevat jaksamista. Järjestelmä ei voi nojata siihen oletukseen, että työntekijät venyvät loputtomiin, sillä mikään palvelu ei ole kestävä, jos sen perusta on henkilöstön uupuminen.

Sote-palveluiden järjestämisessä on olennaista tunnistaa myös alueelliset erot. Harvaan asutussa maassa ei ole mahdollista tarjota kaikkia erikoispalveluja jokaisella alueella, mutta peruspalveluiden saavutettavuuden on oltava yhdenvertainen. Digitaaliset palvelut ja etävastaanotot voivat tukea palvelujen saatavuutta, mutta ne eivät saa korvata fyysisiä palveluja niissä tilanteissa, joissa vuorovaikutus ja läsnäolo ovat välttämättömiä. Teknologian tulee olla väline, ei päämäärä, ja sen käyttö on rakennettava ihmisten todellisten tarpeiden mukaan, ei hallinnollisten toiveiden perusteella.

Lastensuojelun ja perhepalveluiden asema on erityisen tärkeä, sillä lapsuus ja nuoruus ovat jaksoja, joissa pienetkin erot tuki- ja palvelujärjestelmässä voivat kertautua koko loppuelämän mittaisiksi vaikutuksiksi. Suomalainen järjestelmä on perinteisesti ollut vahva varhaisen tuen tarjoamisessa, mutta resurssien niukkeneminen ja palvelujen pirstoutuminen ovat heikentäneet tätä perustaa. Tarvitaan ratkaisuja, jotka vahvistavat neuvola- ja perhepalveluja, tukevat vanhemmuutta ja ehkäisevät ongelmien kasautumista. Perheiden hyvinvointi ei ole yksittäinen palvelu, vaan se edellyttää toimivaa kokonaisuutta, jossa varhaiskasvatus, koulu, sosiaalipalvelut ja vapaa-ajan ympäristöt toimivat yhdessä lapsen parhaaksi.

Sosiaali- ja terveystalouden rahoituksen on oltava kestävä ja ennakoitava. Hyvinvointialueiden rahoitusmalli on tällä hetkellä kireä ja rakenteellisesti altis esimerkiksi hoidon tarpeen vaihtelulle ja väestön ikääntymiselle. Järjestelmän

rahoitus ei voi perustua jatkuvaan kriisistä toiseen kulkemiseen; sen on oltava sellainen, että palvelut voidaan suunnitella pitkällä aikavälillä. Samalla on tärkeää, että rahoitus kannustaa vaikuttavaan hoitoon, ei pelkästään kustannusten minimointiin tai suoritteiden maksimoimiseen. Hoidon tulee olla itseisarvo, ja sen rahoituksen tulee heijastaa tätä.

Sosiaali- ja terveystalvet kertovat paljon siitä, millainen yhteiskunta Suomi haluaa olla. Sillanrakentajien näkökulmasta kyse ei ole pelkästään järjestelmän tehokkuudesta, vaan myös ihmisarvosta, luottamuksesta ja yhteiskunnan kyvystä huolehtia jäsenistään. Sote-järjestelmä ei voi toimia, jos se nähdään kulueränä; sen on oltava investointi tulevaisuuteen, ihmisten hyvinvointiin ja yhteiskunnan sosiaaliseen eheyteen. Hyvinvointivaltio ei ole itsestäänselvyys, vaan jatkuva ponnistuksen kohde, joka vaatii uudistuksia, rohkeutta ja kykyä katsoa pidemmälle kuin seuraavaan budjettivuoteen.

Suomen sote-järjestelmä voi edelleen olla maailman paras, jos sen annetaan kehittyä hallitusti ja pitkäjänteisesti. Tämä edellyttää resursseja, rakenteellista selkeyttä ja arvovalintaa, jossa hoivan ja terveyden merkitys tunnustetaan keskeiseksi osaksi yhteiskunnan kokonaisuutta. Ihmiset eivät ole järjestelmää varten; järjestelmä on ihmisiä varten. Tämä periaate on pidettävä kirrkaana kaikessa päätöksenteossa.

LUKU 6: MAAHANMUUTTOPOLITIikka

Maahanmuuttopolitiikka on yksi niistä kysymyksistä, joissa Suomen on tehtävä selkeitä ja rehellisiä valintoja. Sillanrakentajat ei pidä tiukkaa maahanmuuttopolitiikkaa arvojen vastaisena, vaan vastuullisena ratkaisuna tilanteessa, jossa julkinen talous on koetuksella ja hyvinvointivaltion kantokyky on rajallinen. Poliitiikan tulee palvella koko suomalaista yhteiskuntaa, ja sen on perustuttava realistiseen arvioon siitä, mitä Suomi voi kestävästi ottaa vastaan.

Puolueemme kannattaa tiukkaa ja valikoivaa maahanmuuttopolitiikkaa. Maahanmuuton on perustuttava hallittuun järjestelmään, jossa tulijoiden tausta, osaaminen ja kotoutumisedellytykset arvioidaan selkeiden kriteerien pohjalta. Maahanmuuton on palveltava Suomen tarpeita eikä muodostua taakaksi, jota ei kyetä kantamaan. Järjestelmän ennustettavuus ja johdonmukaisuus rakentavat luottamusta sekä tulijoiden että kantaväestön suuntaan.

Suomen tulee ottaa mallia Tanskasta ja Japanista, joissa maahanmuuttoa on rajoitettu määrätietoisesti kansallisen yhtenäisyyden ja hyvinvointiyhteiskunnan turvaamiseksi. Tanska on osoittanut, että tiukkoihin kotoutumisvaatimuksiin ja valikoivaan maahanmuuttoon perustuva politiikka on mahdollinen myös liberaalissa yhteiskunnassa. Japani puolestaan on esimerkki siitä, miten yhteiskunta voi säilyttää kulttuurisen eheydensä ja taloudellisen toimintakykynsä ilman laajaa maahanmuuttoa. Suomi ei ole velvollinen toistamaan muiden maiden virheitä, vaan sillä on oikeus ja vastuu valita oma tiensä.

Taloudellinen todellisuus on otettava huomioon ilman kiertelyä. Suomi velkaantuu kovaa vauhtia, ja julkisen talouden tasapainottaminen vaatii vaikeita valintoja. Nykyisessä tilanteessa emme kykene rahoittamaan maahanmuuttopolitiikkaa, jonka kotouttamistulokset ovat heikot ja kustannukset korkeat. Jokainen euro, joka käytetään tehottomaan kotouttamiseen, on poissa suomalaisilta vanhuksilta, lapsiperheiltä ja sairailta. Tämä ei ole kylmää laskelmointia, vaan vastuullisuutta niitä kohtaan, jotka ovat rakentaneet tämän yhteiskunnan.

Suomen on vaikeina aikoina keskityttävä omien kansalaistensa hyvinvointiin. Tämä tarkoittaa, että maahanmuuton volyymia on rajoitettava ja kotouttamisen vaatimuksia tiukennettava. Yhteiskunnan eheyttä ei voi ylläpitää, jos

tulijamäärät ylittävät sen, mitä järjestelmä pystyy kestävästi käsittelemään. Sillanrakentajat uskoo, että inhimillinen ja toimiva maahanmuuttopolitiikka on sellainen, joka on rehellinen rajoistaan ja sitoutunut niiden sisällä auttamaan parhaalla mahdollisella tavalla.

LUKU 7: SISÄINEN TURVALLISUUS

Sisäinen turvallisuus on yhteiskunnan perusta, mutta sen todellinen merkitys näkyy usein vasta silloin, kun se alkaa horjua. Suomessa turvallisuutta on pitkään pidetty itsestäänselvyytenä, mutta muutokset niin kotimaassa kuin kansainvälisessä ympäristössä ovat osoittaneet, ettei turvallinen yhteiskunta synny ilman jatkuvaa työtä. Poliisin resurssien niukkuus, järjestäytyneen rikollisuuden kasvu, katuväkivallan ilmiöt, häiriökäyttäytyminen kaupunkikeskuksissa sekä sosiaalisten ongelmien kasautuminen ovat kaikki merkkejä siitä, että sisäistä turvallisuutta ei voi pitää pysyvänä tilana. Se on herkkä kokonaisuus, joka vaatii oikeanlaista johtamista, riittäviä resursseja ja selkeitä rakenteita.

Poliisin rooli suomalaisessa yhteiskunnassa on ainutlaatuinen. Suomi on yksi maailman harvoista maista, jossa poliisiin luotetaan laajasti yli puoluerajojen ja sosioekonomisten erojen. Luottamus ei ole syntynyt sattumalta, vaan se on seurausta poliisin pitkästä historiasta puolueettomana, ammattitaitoisena ja lähellä kansalaisia toimivana viranomaisena. Viime vuosina tämä luottamus on kuitenkin joutunut koetukselle, ei poliisin toiminnan vuoksi, vaan koska poliisin kyky vastata kasvavaan työmäärään on heikentynyt. Resurssivajaus on johtanut siihen, että poliisi ei ehdi reagoida kaikkiin tehtäviin, harvaan asutuilla alueilla vasteajat venyvät ja rikosten selvitysaste on laskenut erityisesti omaisuusrikoksissa ja katuväkivaltatapauksissa.

Poliisin tehtäväkenttä on laajentunut samaan aikaan, kun resursseja ei ole kasvatettu samassa suhteessa. Yhteiskunnalle aiemmin vieraat ilmiöt, kuten katujengit, ryhmytyneet nuorisoväkivalta ja sosiaalisessa mediassa organisoituvat häiriöt, ovat tulleet osaksi poliisin arkea. Myös mielenterveys- ja päihdeongelmien kasvu sekä sosiaalipalvelujen heikentyminen ovat aiheuttaneet sen, että poliisi joutuu hoitamaan tehtäviä, jotka eivät alkujaan kuulu sen ydin rooliin. Tämä vähentää mahdollisuuksia ennaltaehkäisevään poliisitoimintaan. Siihen, joka on ollut suomalaisen mallin vahvuus. Kun poliisi joutuu reagoimaan jatkuvasti kiireellisiin tehtäviin, se ei ehdi olla läsnä siellä, missä turvallisuus syntyy: kouluissa, asuinalueilla, tapahtumissa ja julkisissa tiloissa.

Sisäisen turvallisuuden ongelmat liittyvät yhä useammin sosiaalisiin ja taloudellisiin muutoksiin. Kun nuorten pahoinvointi, mielenterveysongelmat ja päihdeiden käyttö lisääntyvät, myös häiriökäyttäytyminen lisääntyy.

Turvattomuus ei synny pelkästä rikollisuudesta, vaan siitä kokemuksesta, että arkiympäristö ei ole hallittavissa. Siksi turvallisuuspolitiikka ei voi olla pelkkää rikosten torjuntaa; sen on oltava myös sosiaalipolitiikkaa. Koulujen läsnäololla, harrastusmahdollisuuksilla, perheiden tukemisella ja hyvin toimivilla sosiaalipalveluilla on suora vaikutus turvallisuuteen. Yhteiskunta, joka ennaltaehkäisee juurisyitä, tarvitsee vähemmän pakkokeinoja.

Samalla on varauduttava siihen, että rikollisuuden rakenne muuttuu. Järjestäytynyt rikollisuus, huumausainerikollisuus ja talousrikollisuus ovat yhä kansainvälisempiä. Rikolliset verkostot eivät tunne alue- tai valtiorajoja, ja digitaalinen maailma tarjoaa niille uusia väyliä. Poliisin on pystyttävä toimimaan tehokkaasti ympäristössä, jossa rikollisuus on aiempaa liukuvampaa ja teknisesti kehittyneempää. Tämä edellyttää osaamista, teknologiaa ja resurssien kohdentamista oikeisiin paikkoihin. Ei riitä, että poliisi on näkyvillä kaduilla; sen on oltava yhtä vahva myös kyberympäristössä, että talousrikosten tutkinnassa.

Turvallisuus on myös kokemus. Moni suomalainen ei koe välitöntä uhkaa, mutta kokee epäjärjestystä, häiriökäyttäytymistä tai epäselvyyttä siitä, kuka vastaa julkisen tilan turvallisuudesta. Tämä vaikuttaa ihmisten arkeen, työmatkoihin, vapaa-aikaan ja siihen, millä tavoin he kokevat oman kotikaupunkinsa. Turvallisuuden tunteen heikkeneminen ei aina ole seurausta rikosten määrän kasvusta, vaan siitä, että järjestystä ylläpitävät rakenteet eivät ole näkyvissä tai eivät toimi johdonmukaisesti. Tässä järjestyksenvalvojilla, poliisilla ja sosiaalipalveluilla on yhteinen tehtävä: tuoda arkeen ennustettavuutta ja luotettavuutta, joka palauttaa luottamuksen julkisiin tiloihin.

Suomen on myös varauduttava kriiseihin, joiden luonne on muuttunut. Pandemiat, kyberhyökkäykset, hybridivaikuttaminen, sota Euroopassa ja talouden epävarmuus ovat osoittaneet, että sisäinen turvallisuus ei ole irrallaan ulkoisesta. Poliisin, Tullin, Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien välinen yhteistyö on entistä tärkeämpää, jotta Suomi pystyy vastaamaan tilanteisiin, joissa sisäisen ja ulkoisen uhan raja hämärtyy. Turvallisuus ei ole yksittäinen sektori, vaan koko yhteiskunnan kyky toimia yhdessä paineen alla.

Sisäinen turvallisuus kertoo paljon siitä, millaisena yhteiskunta näkee kansalaisensa. Sillanrakentajien näkökulmasta turvallisuus ei ole pelkoa, kontrollia tai vastakkainasettelua, vaan luottamusta siihen, että ihmiset voivat elää arkeaan ilman jatkuvaa uhkaa. Tämä edellyttää vahvaa poliisia, osaavia järjestyksenvalvojia, toimivia sosiaalipalveluja ja yhteiskuntaa, joka ei jätä ketään yksin. Turvallisuus rakentuu arjen tasolla, siellä missä ihmiset asuvat,

liikkuvat ja viettävät vapaa-aikaansa. Poliisin ja muiden toimijoiden työ on arvokasta juuri siksi, että se suojaa tätä arkea.

Suomi voi olla tulevaisuudessakin yksi maailman turvallisimmista maista, mutta tämä ei tapahdu ilman selkeitä valintoja. Tarvitaan poliittista tahtoa vahvistaa poliisin toimintakykyä, tunnustaa muiden toimijoiden merkitys, ja rakentaa rakenteita, jotka palauttavat turvallisuuden kokemuksen kaikkialla Suomessa. Sisäinen turvallisuus ei ole kuluerä, vaan sijoitus siihen, että yhteiskunta toimii ja ihmiset voivat elää luottavaisesti. Turvallinen Suomi ei synny itsestään, se syntyy tekemällä.

LUKU 8: ALUEPOLITIikka JA LIIKENNE

Suomen alueellinen rakenne on poikkeuksellinen Euroopan mittakaavassa. Laaja maa, harva asutus ja pitkät etäisyydet asettavat erityisiä vaatimuksia niin palveluiden järjestämiselle, liikkumiselle kuin taloudelliselle elinvoimalle. Aluepolitiikka ei ole pelkkä hallinnollinen sektori, vaan kysymys Suomen kokonaisesta tulevaisuudesta: siitä, miten maa pysyy asuttuna, millaisena ihmisten arki rakentuu ja millaisia mahdollisuuksia eri alueet voivat tarjota. Yhden alueen menestys ei synny toisen kustannuksella. Suomi tarvitsee eheän aluekehityksen mallin, joka tunnistaa erilaisten alueiden vahvuudet ja antaa niille mahdollisuuden kehittyä niiden omista lähtökohdista käsin.

Aluerakenne muuttuu kuitenkin nopeasti. Kaupungistuminen jatkuu, mutta sen rinnalla nähdään vastailmiö, jossa ihmiset etsivät asumiseltaan väljyyttä, edullisuutta ja parempaa elämänlaatua. Etätyön yleistymisen on lisännyt tämän liikkuvuuden merkitystä, sillä työ ei enää sido ihmisiä yhtä tiukasti fyysiseen sijaintiin. Samalla elinkeinorakenne on muuttunut: perinteisten teollisuuskeskittymien rinnalle on syntynyt uusia kasvualoja, jotka eivät välttämättä ole sidoksissa suuriin kaupunkialueisiin. Tämä murros luo mahdollisuuksia koko maalle, mutta vain, jos infrastruktuuri ja palvelurakenteet pystyvät tukemaan näitä valintoja.

Liikennejärjestelmällä on keskeinen rooli alueellisen tasa-arvon turvaamisessa. Suomessa etäisyydet ovat pitkiä, ja siksi tie-, raide- ja lentoyhteyksien merkitys on suurempi kuin monissa muissa Euroopan maissa. Moottoritieverkosto ei ole vain liikenteellinen infrastruktuuri; se on talouden valtasuoni, jonka kautta kulkevat työntekijät, tuotteet, raaka-aineet ja palvelut. E18, joka kulkee Turusta Helsingin kautta itärajan suuntaan, on Suomen eurooppalaisin väylä, se on yhteys lännestä itään ja yksi tärkeimmistä logistisista käytävistä koko maassa. Sen merkitys ulottuu satamista teollisuuteen ja kauppaan, ja sen kehittäminen on olennaista Suomen kilpailukyvyille.

E12, joka yhdistää länsirannikon, Tampereen ja Keski-Suomen kautta itäisempiä alueita, on puolestaan väylä, joka mahdollistaa liikkumisen ja tavaraliikenteen Suomen sisäisellä poikittaisakselilla. Sen merkitys kasvaa erityisesti silloin, kun puhutaan alueiden välisestä yhteistyöstä ja siitä, miten Suomi toimii kokonaisuutena. E75, joka kulkee Helsingistä aina Lappiin saakka, on paitsi matkailun elinehto myös osa huoltovarmuuden rakennetta: pohjoisen ja etelän välinen yhteys ei ole pelkkä tie, vaan väline, jonka kautta työvoima,

rahti ja palvelut liikkuvat. Myös valtateillä 5, 6 ja 9 on keskeinen merkitys erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen saavutettavuuden kannalta; ne ovat yhteyksiä, jotka mahdollistavat asumisen, työn ja yritystoiminnan koko maassa.

Liikenneinfrastruktuurin kehittäminen ei saa jäädä yksittäisten hankkeiden varaan. Tarvitaan pitkäjänteinen ja selkeä näkymä siitä, millaista Suomea rakennetaan vuosikymmenien päähän. Tieverkon kunto on huolenaihe, sillä kunnossapidon aliresursointi johtaa hitaaseen rapautumiseen, joka näkyy sekä turvallisuudessa että taloudessa. Huonokuntoinen tie ei ole vain kulkuhaitta, vaan se on yritysten kustannus, logistiikkaketjujen riski ja kansalaisten arkea hankaloittava tekijä. Tieverkon ylläpito ja kehittäminen ovat investointeja, jotka maksavat itsensä takaisin lisääntyneenä tuottavuutena ja turvallisuutena.

Joukkoliikenne on olennainen osa aluepolitiikkaa, mutta sen rooli vaihtelee alueittain. Suurissa kaupungeissa se on liikenteen perusta, kun taas maaseudulla sen tehtävä on tarjota peruspalveluina toimivia yhteyksiä niille, jotka eivät voi tai halua oman auton varassa liikkua. Joukkoliikenteen mallit eivät voi olla identtisiä eri puolilla Suomea, mutta niiden on oltava riittäviä turvaamaan yhdenvertaiset mahdollisuudet liikkua. Tämän rinnalla raideliikenteeseen tarvitaan pitkäjänteistä kehittämistä etenkin siellä, missä väestö ja työpaikat liikkuvat luonnollisesti raideverkoston suuntaisesti. Rautatieverkoston kehittäminen ei ole pelkkää aluepolitiikkaa; se on osa ilmastopolitiikkaa, energiatehokkuutta ja kansainvälisiä yhteyksiä.

Liikkumisen muutos näkyy myös kaupunkirakenteessa. Kaupunkien kasvaessa niiden on varauduttava siihen, että liikennevirrat eivät ole enää yksisuuntaisia aamulla ja illalla, vaan jakautuvat epätasaisesti päivän sisällä. Kaupungit tarvitsevat turvallisia väyliä jalankululle ja pyöräilylle, toimivaa paikallisliikennettä sekä ympäristöä, jossa asuminen ja työ voivat sekoittua joustavasti. Kaupunkikehitys ei kuitenkaan ole vastakohta maaseudun kehitykselle. Suomi menestyy vain, jos kaupunkien ja maaseudun välinen suhde nähdään toisiaan täydentävänä eikä toistensa kustannuksella rakentuvana.

Alueellinen elinvoima syntyy mahdollisuuksista, ei keskittämisestä. Jokaisella alueella on omat vahvuutensa. Teollisuus, matkailu, elintarviketuotanto, digitalisaatioon perustuvat palvelut, kaivosala, meriklusterit, energia, metsätalous, korkeakoulujen vaikutuspiirit, mutta näitä ei ole aina osattu hyödyntää yhtenä kokonaisuutena. Aluepolitiikka on perinteisesti ollut tasapainottelua menetyksiä korvaavan tuen ja investointeja hakevan kehittämisen välillä. Sillanrakentajien näkökulmasta tulevaisuuden aluepolitiikka ei ole näistä kumpaakaan, vaan rakenteiden vahvistamista:

sellaisen toimintaympäristön luomista, jossa

alueet voivat kasvaa omasta voimastaan ilman, että niiden rooli nähdään ulkopuolisen tuen tarpeena.

Digitalisaatio ja etätyö muuttavat myös palvelurakennetta. Julkisten palveluiden ei tarvitse olla sidottuja vain fyysisiin paikkoihin, mutta ne eivät saa myöskään kadota digitaalisten ratkaisujen taakse. Moni kansalainen tarvitsee edelleen fyysisiä kohtaamisia, neuvontaa ja viranomaispalveluja, mutta samaan aikaan digitaalisuus voi korvata aikaisempia matkustustarpeita ja tuoda palveluja lähemmäs syrjäalueita. Tämä edellyttää toimivia tietoliikenneyhteyksiä, sillä ilman niitä alueet eivät pysty hyödyntämään modernin yhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia.

Kokonaisuutena aluepolitiikka ja liikenne eivät ole erillisiä politiikkasektoreita, vaan osa Suomen taloudellista, sosiaalista ja turvallisuuspoliittista perustaa. Ne vaikuttavat siihen, missä ihmiset voivat asua, miten yritykset voivat toimia, millä tavoin maa on saavutettavissa ja kuinka hyvin yhteiskunta toimii kriiseissä. Alueellinen tasa-arvo ei ole syntynyt pelkästään sillä, että Suomi on pieni maa, vaan sillä, että Suomi on ollut valmis investoimaan alueisiin, jotka eivät ole välttämättä taloudellisesti vahvimpia, mutta jotka ovat olennainen osa kansallista kokonaisuutta.

Suomen tulevaisuus rakentuu sille periaatteelle, että koko maa pidetään elinvoimaisena. Tämä ei ole nostalginen ajatus menneisyydestä, vaan realistinen näkemys siitä, mitä Suomi tarvitsee selvitäkseen tulevaisuuden taloudellisista, sosiaalisista ja turvallisuudellisista muutoksista. Alueet eivät ole kilpailijoita, vaan kumppaneita yhteisessä maassa. Suomessa, jonka vahvuus perustuu sen monimuotoisuuteen, saavutettavuuteen ja kykyyn pitää kaikki mukana.

LUKU 9: YMPÄRISTÖ, ENERGIA JA LUONNONSUOJELU

Suomen luonto on osa kansallista identiteettiä, mutta se on myös hyvinvoinnin ja talouden perusta. Luonnon monimuotoisuus, puhtaat vedet ja metsien laajat kokonaisuudet ovat antaneet Suomelle vahvan aseman niin matkailussa kuin biotaloudessa, mutta nämä vahvuudet eivät ole pysyviä ilman määrätietoista suojelua ja kestävää käyttöä. Ympäristöpolitiikka ei ole irrallinen sektori, vaan talouden, energian, huoltovarmuuden ja aluekehityksen ytimessä. Luonnon köyhtyminen ja meriympäristön heikkeneminen ovat kysymyksiä, jotka vaikuttavat jokaiseen suomalaiseen tavalla, jota emme voi enää pitää abstraktina tulevaisuuden uhkana.

Suomen metsät ovat pitkään olleet sekä taloudellinen että ekologinen voimavara. Ne sitovat hiiltä, tarjoavat toimeentuloa ja mahdollistavat uusiutuvien materiaalien tuotannon. Metsien käyttö ja suojelu ovat herättäneet laajaa keskustelua, ja niiden välinen tasapaino on olennainen kysymys tulevaisuuden politiikassa. Sillanrakentajat näkee metsät osana kokonaisuutta, jossa taloudelliset realiteetit ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen kietoutuvat yhteen. Metsäpolitiikan ei tule nojautua ääripäihin; sen on tunnustettava sekä metsäteollisuuden rooli suomalaisessa taloudessa että suojelun välttämättömyys. Kestävä metsänhoito ei ole ristiriita, vaan osa kokonaisuutta, jossa tulevien sukupolvien oikeudet ovat yhtä tärkeitä kuin nykyisten tarpeet.

Energian tuotanto ja kulutus ovat ympäristöpolitiikan keskiössä. Suomen energijärjestelmä on murroksessa, kun fossiilisia polttoaineita korvataan uusiutuvilla energialähteillä ja ydinvoiman rooli kasvaa. Energiapolitiikka ei ole pelkästään ympäristökysymys, vaan myös huoltovarmuuden ja turvallisuuden kysymys. Viime vuosien geopolitiittiset tapahtumat ovat osoittaneet, kuinka tärkeää on, että Suomi ei ole riippuvainen epäluotettavista energialähteistä. Siksi energiapolitiikassa tarvitaan realismia: uusiutuvat energialähteet

ovat tulevaisuutta, mutta siirtymävaihe edellyttää vakaata ja riittävän laaja-alaista energiantuotantoa. Ydinvoima on osa tätä kokonaisuutta, samoin tuulivoima, aurinkoenergia, vesivoima ja tulevaisuuden teknologiat, kuten pienydinreaktorit.

Luonnon monimuotoisuuden heikentyminen on yksi suurimmista pitkän aikavälin uhista. Suomessa tämä näkyy paitsi metsissä myös maatalousympäristöissä, kosteikoissa ja vesistöissä. Erityisesti maatalousalueiden lajikato on huolestuttava, sillä se kertoo ekosysteemien yksipuolistumisesta ja maiseman muutoksesta. Monimuotoisuus ei ole vain esteettinen arvo, vaan se vaikuttaa suoraan pölytykseen, ravinteiden kiertoon, vesien laatuun ja maaperän kestävyteen. Siksi luonnonsuojelun tehtävä ei ole vain säilyttää yksittäisiä lajeja, vaan turvata kokonaisuuksia, jotka pitävät yllä sekä luonnon että ihmisen hyvinvointia.

Itämeri on Suomen kohtalonkysymys. Se on yksi maailman saastuneimmista ja haavoittuvimmista merialueista, ja syyt tähän ovat hyvin tiedossa: se on matala, sen vedenvaihto on hidasta ja sen valuma-alueella elää miljoonia ihmisiä. Siksi pienetkin päästöt vaikuttavat voimakkaasti, ja meren palautuminen kestää vuosikymmeniä. Itämeren tila on samanaikaisesti ekologinen, taloudellinen ja poliittinen kysymys. Suomen vastuulla on merkittävä rooli sen tulevaisuuden turvaamisessa.

Rehevöityminen on Itämeren suurin ympäristöuhka. Se johtuu ravinteista, erityisesti fosforista ja typestä, jotka päätyvät mereen maataloudesta, jätevesistä ja teollisuudesta. Rehevöityminen aiheuttaa sinileväkukintoja, hapettomia pohjia ja kalakantojen heikentymistä.

Itämeren ongelmat eivät rajoitu rehevöitymiseen. Meriliikenne, erityisesti öljy- ja rahtiliikenne, aiheuttaa riskejä, jotka voivat johtaa vakaviin ympäristökatastrofeihin. Vaikka turvallisuus on parantunut, Itämeri on edelleen yksi vilkkaimmista merialueista Euroopassa, ja sen ruuhkaisuus lisää riskejä. Mikromuovit ja kemikaalit ovat puolestaan nouseva uhka, joka vaikuttaa ekosysteemeihin hitaasti mutta varmasti. Suomessa erityistä huomiota tulee kiinnittää kaupunkien hulevesiin, teollisuuden varastointiin ja kulutustuotteiden mikromuovipäästöihin, jotka kulkeutuvat jokia pitkin Itämereen.

Itämeren suojele ei onnistu ilman kansainvälistä yhteistyötä. Suomi ei voi ratkaista meren ongelmia yksin, sillä saasteet kulkeutuvat rajojen yli. Ruotsin, Viron, Latvian, Liettuan, Saksan, Puolan ja Tanskan kanssa tehtävä yhteistyö on välttämätöntä. Samalla EU-tason sääntelyllä on keskeinen rooli esimerkiksi laivaliikenteen päästöjen vähentämisessä. Kansainvälinen yhteistyö ei kuitenkaan vapauta Suomea vastuusta; päinvastoin, Suomen on toimittava Itämeren puolustajana niin merialueilla kuin diplomaattisissa pöydissä.

Itämeren tila vaikuttaa myös talouteen ja arkeen. Kalastus, matkailu, merikuljetukset ja rannikkokaupungit ovat riippuvaisia siitä, että meri voi hyvin. Rehevöitynyt tai pilaantunut meri ei tarjoa samoja mahdollisuuksia elinkeinoille, eikä se ole vetovoimatekijä asukkaille. Siksi Itämeren suojelu ei ole romanttinen ympäristöprojekti, vaan talouspoliittinen investointi, joka turvaa rannikkoalueiden tulevaisuutta ja vahvistaa Suomen kansainvälistä uskottavuutta luonnonsuojelun edelläkävijänä.

Itämeri on yhteinen perintömme ja vastuamme. Sen suojelu edellyttää päätöksiä, jotka eivät aina ole helppoja, mutta jotka ovat välttämättömiä. Sillanrakentajien näkökulmasta Itämeren tulevaisuus on mittari sille, kuinka vakavasti Suomi suhtautuu ympäristönsuojeluun. Meren tila kertoo, millaisen planeetan jätämme seuraaville sukupolville, emmekä voi hyväksyä sitä, että tämä perintö rappeutuu siksi, ettemme toimineet ajoissa.

Luonnonsuojelu ei kuitenkaan ole vain merten, metsien ja eläinlajien suojelua. Se on osa yhteiskunnan moraalista kertomusta: siitä, mitä pidämme arvokkaana ja miten kohtelemme ympäristöä, joka on elämämme edellytys. Luonnon monimuotoisuuden väheneminen ei ole vain ekologinen kriisi, vaan se heijastuu myös talouteen, terveyteen ja turvallisuuteen. Metsien, soiden, vesistöjen ja kaupunkiluonnon suojelu luo perustan terveelle ja elinvoimaiselle yhteiskunnalle. Suomessa luonnon läheisyys on aina ollut osa ihmisten identiteettiä, ja siksi sen säilyttäminen ei ole ulkoapäin tuleva vaatimus, vaan sisäsyntyinen velvollisuus.

Ympäristöpolitiikan tehtävä ei ole luoda vastakkainasetteluja talouden ja luonnon välillä. Kestävä talouskasvu edellyttää puhtaita vesistöjä, monimuotoisia ekosysteemejä ja ennakoitavaa ilmastopolitiikkaa. Yritykset, jotka toimivat vastuullisesti, ovat tulevaisuuden voittajia; ne pystyvät vastaamaan kiristyviin ympäristövaatimuksiin ja hyötymään kuluttajien kasvavasta kiinnostuksesta kestäviin tuotteisiin ja palveluihin. Samalla suomalainen cleantech-osaaminen, kiertotalous ja energiatehokkuus ovat mahdollisuus, joka vahvistaa taloutta ja luo työpaikkoja.

Energiapolitiikan, luonnonsuojelun ja talouden ei pidä olla irrallisia toisistaan. Niiden on muodostettava kokonaisuus, jossa ympäristöä kunnioitetaan, energiaa tuotetaan kestävästi ja talouskasvu rakentuu pitkän aikavälin vakaudelle. Sillanrakentajat uskovat siihen, että Suomi voi olla maa, jossa nämä tavoitteet eivät kilpaile keskenään, vaan tukevat toisiaan. Ympäristö on aina osa Suomen tarinaa, ja sen tulevaisuus on tärkeämpi nyt kuin koskaan.

LUKU 10: ASUMINEN JA KAUPUNKIKEHITYS

Asuminen ja kaupunkikehitys muodostavat yhden yhteiskunnan perustekijöistä: ne määrittävät, missä ihmiset elävät, millaisia yhteisöjä syntyy, millaisia palveluja on saatavilla ja millaiseksi arki muotoutuu. Suomessa asuminen on pitkään ollut vakauden symboli, mutta viime vuosina se on muuttunut yhä useammalle epävarmuuden lähteeksi. Asuntomarkkinoiden alueellinen eriytyminen, rakentamisen kustannusten nousu, lainakorkojen vaihtelut ja asumismenojen kasvu ovat yhdessä muodostaneet tilanteen, jossa kohtuuhintaisen asumisen turvaaminen ei ole enää itsestänselvyys. Sillanrakentajien näkökulmasta asuminen ei ole vain taloudellinen kysymys, vaan olennaisesti myös sosiaalinen ja yhteiskunnallinen kysymys, joka vaikuttaa tasa-arvoon, perheiden hyvinvointiin ja alueiden elinvoimaan.

Kaupunkien kasvu on ollut Suomessa poikkeuksellisen nopeaa verrattuna väkiluvun kehitykseen. Kasvu ei ole itsessään ongelma, mutta sen hallinta on ollut puutteellista. Kaupungit ovat laajentuneet voimakkaasti, mutta infrastruktuuri ja palvelut eivät ole pysyneet kehityksen tahdissa. Tämä näkyy koulujen kapasiteetti ongelmina, joukkoliikenteen ruuhkautumisena ja kaupunkialueiden tiivistymisenä ilman riittäviä viheralueita. Kaupunkikehityksen ei tule perustua pelkästään rakennusoikeuden lisäämiseen, vaan laajempaan ymmärrykseen siitä, miten kaupungit toimivat: miten ihmiset liikkuvat, missä he viettävät aikaa ja miten elämä asuinyhteisöissä rakentuu.

Tiivis ja kestävä kaupunkirakenne on tärkeä tavoite, mutta se ei saa muuttua itseisarvoksi. Liian tiivis rakentaminen johtaa helposti siihen, että kaupunkitila kaventuu ja

asumismukavuus heikkenee. Suomessa kaupungit ovat kasvaneet perinteisesti väljyyden periaatteella, ja tätä perinnettä ei tarvitse hylätä modernin suunnittelun nimissä. Kaupunkitilan tulee olla toimiva, viihtyisä ja turvallinen. Se edellyttää puistoja ja viheralueita, monimuotoisia kortteleita, jalankululle ja pyöräilylle sopivia väyliä sekä julkista tilaa, jossa ihmisten on miellyttävä liikkua. Hyvin suunniteltu kaupunki lisää sosiaalista vuorovaikutusta ja vähentää turvattomuuden kokemuksia, sillä tilat ovat näkyviä, avoimia ja helposti hahmotettavia.

Asuntotuotanto on keskeinen osa asumisen kokonaisuutta, mutta rakentaminen on viime vuosina ajautunut sykliseen epävakauteen. Rakennuskustannusten

nousu, markkinoiden epävarmuus ja korkojen vaihtelut ovat vähentäneet rakennuttajien halukkuutta investoida. Tämä on johtanut asuntotuotannon merkittävään laskuun juuri silloin, kun kaupungistuminen ja muuttoliike kasvattavat kysyntää. Suomen asuntopolitiikka tarvitsee pitkäjänteisyyttä ja ennustettavuutta, joka antaa markkinoille mahdollisuuden toimia vakaasti myös epävarmoina aikoina. Valtion rooli ei ole korvata markkinoita, mutta sen tehtävänä on luoda olosuhteet, joissa kohtuu hintainen rakentaminen on mahdollista.

Kohtuuhintainen asuminen on erityisen tärkeää nuorille, lapsiperheille ja pienituloisille. Asumismenojen nousu vaikuttaa kaikkein herkimmin näihin ryhmiin ja määrittää, millaista elämää he voivat rakentaa ja minne he voivat asettua. Kohtuuhintaisen asumisen turvaaminen on paitsi sosiaalipoliittinen myös talouspoliittinen kysymys: työvoima liikkuu sinne, missä asuminen on mahdollista. Kaupungit, joissa asuminen on liian kallista, menettävät vetovoimaansa, ja niiden työmarkkinat kärsivät. Suomessa tarvitaan asuntopolitiikkaa, joka mahdollistaa erilaisten asumismuotojen rinnakkaiselon: omistusasumisen, vuokra-asumisen, osaomistusmallit ja yhteisölliset asumisratkaisut.

Asuminen ei kuitenkaan rajoitu suuriin kaupunkeihin. Maaseutu, pienet kaupungit ja taajamat ovat tärkeä osa Suomen aluerakennetta, ja niiden elinvoima riippuu siitä, että asuminen on houkuttelevaa ja palvelut saavutettavia. Etätyön yleistyminen tarjoaa mahdollisuuden tasapainottaa alueellista kehitystä, mutta vain, jos infrastruktuuri ja digiyhteydet toimivat. Ihmiset valitsevat asuinpaikkansa yhä enemmän elämäntapasyistä, ja Suomi voisi hyötyä tästä trendistä enemmän, jos eri alueiden vetovoimatekijät saadaan esiin. Rauhallinen ympäristö, luonto, edulliset asumiskustannukset ja yhteisöllisyys ovat tekijöitä, joille on kasvava kysyntä.

Kaupunkikehityksessä sosiaalinen eheys on keskeinen tekijä. Kaupungit eivät saa jakautua alueisiin, joilla hyvinvointi kasautuu, ja muihin, joissa ongelmat kasautuvat. Asuinalueiden monipuolisuus, laadukas julkinen ympäristö ja palveluiden tasainen saatavuus ovat keinoja torjua tätä kehitystä. Tämä tarkoittaa lähipalvelujen vahvistamista, viihtyisän kaupunkiympäristön rakentamista ja turvallisuuden varmistamista yhdessä poliisin ja yhteisöjen kanssa.

Asuminen ja kaupunkikehitys kertovat lopulta siitä, millaisessa ympäristössä ihmiset voivat elää hyvää elämää. Sillanrakentajien näkökulmasta tavoitteena ei ole luoda yhtä mallia koko

LUKU 11: KULTTUURI, SIVISTYS JA IDENTITEETTI

vaan yhteiskunnan selkäranka. Periaate, jonka varaan Suomen menestys on rakentunut ja jonka tulee näkyä koulutuksessa, kulttuurissa ja julkisessa keskustelussa.

Kulttuuripolitiikan ydinkysymys ei ole rahoituksen määrä, vaan sen pitkäjänteisyys ja ennustettavuus. Taiteen ja kulttuurin toimijat eivät voi rakentaa hankkeitaan, ohjelmistojaan tai rakenteitaan, jos rahoitus muuttuu jokaisen vaalikauden mukana. Kulttuuri tarvitsee vakautta yhtä paljon kuin talouskin. Taiteilijat ja kulttuurilaitokset luovat sisältöjä, joiden arvo näkyy usein vasta vuosien tai vuosikymmenten kuluttua. Siksi kulttuuripolitiikan tulee olla turvaamassa niiden mahdollisuuden toimia, ei ohjaamassa sisältöjä tai muotoja poliittisen päivänkohtaisuuden mukaan.

Suomalainen identiteetti ei ole yksiselitteinen tai yksisuuntainen. Se rakentuu perinteistä, kielestä, historiasta, mutta myös modernista ajattelusta ja jatkuvasta muutoksesta. Samalla kun Suomi on elinvoimainen osa Eurooppaa ja kansainvälistä yhteisöä, sillä on oma ainutlaatuinen tarinansa. Tarina, joka syntyy kielten, alueiden, tapojen ja arvojen monimuotoisuudesta. Suomen identiteetti on vahvimmillaan silloin, kun se ymmärtää omat juurensa mutta on avoin maailmalle. Kansallinen itsetunto ei rakennu sulkeutumisesta, vaan kyvystä olla oma itsensä muuttuvassa maailmassa.

Kieli on identiteetin keskeinen osa. Suomen kieli, suomenruotsi ja saamen kielet ovat paitsi kommunikaatiovälineitä, myös kantajia kulttuuriselle jatkumolle. Yhteiskunnan on tuettava niiden asemaa tavalla, joka kunnioittaa sekä perinnettä että käytännön tarpeita. Kielen aseman vahvistaminen ei tarkoita vastustusta kansainvälisyyttä kohtaan, vaan tietoista valintaa pitää huolta siitä, että omat kulttuuriset juuremme säilyvät. Kieli luo yhteisön, ja ilman kieltä yhteisö menettää merkittävän osan identiteettiään.

Kulttuurinen polarisaatio on yksi aikamme ilmiöistä. Eri arvomaailmat ja elämäntavat törmäävät yhä useammin sekä mediassa että arjessa, mikä heikentää yhteiskunnallista luottamusta. Kulttuuripolitiikan tehtävä ei ole valita voittajia tai häviäjiä näissä kulttuurisissa kamppailuissa, vaan rakentaa yhteisiä tiloja ja kokemuksia, joissa erilaisuus voi olla voimavara eikä jakolinja. Yhteiset tapahtumat, julkiset tilat, kirjastot, kulttuurikeskukset ja taidelaitokset ovat

paikkoja, joissa yhteiskunnan kerrostumat kohtaavat luonnollisesti. Suomi tarvitsee kulttuuria, joka yhdistää, ei erota.

Digitaalinen kulttuuri on osa nykyajan identiteettiä, eikä sen merkitystä tule väheksyä. Pelikulttuuri, sosiaalisen median yhteisöt, virtuaalimaailmat ja digitaalinen taide ovat erityisesti nuorten keskeisiä ilmaisumuotoja. Ne ovat myös kasvava talouden ala ja tulevaisuuden kulttuurinen ydin, joka Suomessa on osoittanut ainutlaatuista kansainvälistä menestystä. Kulttuuripolitiikan tehtävä on nähdä tämä potentiaali eikä pitää digitaalista kulttuuria vähemmän arvokkaana kuin perinteisiä taiteen muotoja. Sivistys ei ole ainoastaan kirjastoissa ja kouluissa. Se on myös verkossa, yhteisöissä ja uusissa tavoissa luoda kulttuurisia sisältöjä.

Kulttuurin ja identiteetin ytimessä on ajatus siitä, että yhteiskunta on jatkuvassa muutoksessa. Muutos ei ole uhka, jos sen keskellä tiedämme, keitä olemme ja mihin kuulumme. Sillanrakentajien näkemyksen mukaan identiteettiä ei rakenneta ylhäältä päin, vaan se syntyy ihmisten omista kokemuksista, historiasta ja valinnoista. Kulttuurin ja sivistyksen tehtävä on tukea tätä prosessia ja tarjota välineitä, joiden avulla ihmiset voivat ymmärtää itseään ja ympäröivää maailmaa.

Kulttuuri, sivistys ja identiteetti eivät ole irrallisia julkisen sektorin tehtäviä, vaan osa yhteiskunnan henkistä pääomaa. Niiden vahvistaminen luo pohjan avoimelle, luottamukselliselle ja demokraattiselle yhteiskunnalle. Sillanrakentajien näkökulmasta kulttuuri ei ole kuluerä, vaan investointi ihmisten hyvinvointiin ja yhteiskunnan kestävyYTEEN. Sivistys ei synny itsestään, vaan sitä täytyy vaalia. Koulutuksessa, taiteessa, keskusteluissa ja arjen valinnoissa. Identiteetti ei ole valmis muotti, vaan elävä kokonaisuus, joka uudistuu jokaisen sukupolven myötä.

Suomen tulevaisuus rakentuu sille, miten pystymme yhdistämään perinteen ja modernin, monimuotoisuuden ja yhteisöllisyyden, globaalin ja paikallisen. Kulttuuri ja sivistys ovat avaimia tähän yhdistämiseen. Ne antavat meille keinot ymmärtää muutosta ja rakentaa sen keskellä yhteistä suuntaa. Identiteetti puolestaan antaa pohjan, jolta tämä suunta saa merkityksensä. Siksi kulttuuri, sivistys ja identiteetti eivät ole irrallisia politiikan osa-alueita, vaan niiden merkitys ulottuu kaikkeen, mitä yhteiskunta tekee ja arvostaa.

Kulttuuri ja sivistys muodostavat sen perustan, jonka varaan suomalainen yhteiskunta rakentuu. Ne eivät ole pelkkiä harrastuksia tai vapaahetkien sisältöjä, vaan osa yhteiskunnan muistia, ajattelua ja suuntaa. Sivistys on kykyä

ymmärtää maailmaa ja omaa paikkaa siinä, ja kulttuuri on tapa ilmaista tuota ymmärrystä. Näiden kahden merkitys ei vähene teknologian tai globalisaation aikakaudella, vaan kasvaa: mitä enemmän maailma muuttuu, sitä tärkeämpää on, että ihmisillä on juuret, joiden varaan he voivat rakentaa identiteettiään ja tulevaisuuttaan.

Suomalainen kulttuuri on aina ollut monimuotoinen, vaikka sen ulkoinen kuva on usein kaventunut stereotyyppioihin luonnosta, rauhallisuudesta ja sisukkuudesta. Todellisuudessa Suomen kulttuurihistoria on rikas kudelma: lännen ja idän vaikutteita, pohjoista perinnettä, kansainvälistä vuorovaikutusta ja paikallisia erityispiirteitä. Kirjallisuus, musiikki, arkkitehtuuri, kuvataide, elokuva ja teatteri ovat muovanneet sukupolvien kokemusta siitä, mitä olemme. Samalla populaarikulttuuri, digitaalinen taide ja alakulttuurit ovat luoneet uudenlaisia tapoja kuulua yhteisöihin. Kulttuuri elää jatkuvasti, ja sen tulee saada kehittyä ilman turhaa ohjausta tai kapea-alaista rajattomuutta.

Sivistys ei ole vain koulutuksen tuotetta, vaikka koululla onkin keskeinen rooli sivistyksen välittämisessä. Sivistys on ennen kaikkea tapa suhtautua maailmaan: halua oppia, kykyä ajatella kriittisesti, ymmärrystä historiasta ja valmiutta arvioida tulevaisuutta. Sivistys on vastalääke populismille, mustavalkoiselle ajattelulle ja nopeille tunneperäisille reaktioille, jotka nykyaikana leviävät nopeasti. Sillanrakentajien näkökulmasta sivistys ei ole elitismia,

LUKU 12: DIGITALISAATIO, DATA JA TEKNOLOGIA

Digitalisaatio on yksi aikamme suurimmista murroksista. Se ei ole vain tekninen muutos, vaan yhteiskunnallinen siirtymä, joka määrittää työn, talouden, palvelut ja jopa ihmisten väliset suhteet uudelleen. Teknologia ei ole neutraali voima, vaan se heijastaa arvoja ja valintoja, jotka ohjaavat yhteiskunnan suuntaa. Suomessa digitalisaatiota on pitkään pidetty kansallisena vahvuutena, mutta viime vuosina kehitys on ollut epätasaista. Osa sektoreista on kehittynyt nopeasti, kun taas toiset ovat jääneet jälkeen, ja kansalaisten välinen digikuilu uhkaa kasvaa. Digitaalinen kehitys ei saa johtaa siihen, että yhteiskunta jakautuu niihin, jotka pysyvät mukana, ja niihin, jotka jäävät pysyvästi jälkeen.

Teknologinen kehitys muuttaa talouden rakenteita nopeammin kuin lainsäädäntö ja hallinto kykenevät mukautumaan. Data, automaatio, tekoäly ja koneoppiminen luovat uusia mahdollisuuksia, mutta niihin liittyy myös uusia riskejä. Sillanrakentajien näkökulmasta digitalisaatio ei ole joko hyvä tai paha. Se on väline, joka oikein käytettynä voi parantaa palveluja, vahvistaa demokratiaa ja luoda uusia työpaikkoja. Väärinkäytettynä se voi heikentää yksityisyyttä, lisätä syrjintää ja kasvattaa taloudellista epätasa-arvoa. Siksi teknologian kehityksessä tarvitaan selkeää linjaa, joka yhdistää innovaatiot vastuullisuuteen.

Data on digitaalisen maailman raaka-aine. Sen arvo kasvaa jatkuvasti, ja sen hyödyntäminen määrittää tulevaisuuden palvelut ja talouden. Suomessa dataa kerätään runsaasti, mutta sen hyödyntäminen on hajanaista ja usein hidasta. Julkinen sektori on kerännyt tietoa vuosikymmeniä, mutta tietojärjestelmät eivät keskustele keskenään, eikä data ole aina

saavutettavissa tavalla, joka hyödyttäisi palvelujen kehittämistä. Sillanrakentajien linja korostaa, että data on yhteiskunnallinen resurssi: sen käyttöä tulee ohjata eettisesti ja avoimesti, mutta samalla sen mahdollisuuksia tulee hyödyntää terveydenhuollossa, koulutuksessa, liikenteessä, turvallisuudessa ja tutkimuksessa.

Digitalisaation vaikutus työelämään on syvä. Automaatio korvaa rutiininomaisia tehtäviä, mutta samaan aikaan se luo uusia ammatteja ja osaamisvaatimuksia. Muutos ei ole lineaarinen, eikä sen vaikutuksia voi tarkastella yksittäisten ammattien tasolla, vaan laajempina kokonaisuutena. Työelämä ei jakaudu

pelkästään matalan ja korkean osaamisen töihin, vaan siihen, kuinka hyvin työntekijät kykenevät omaksuma uuden teknologian ja hyödyntämään sitä omassa työssään. Tämä edellyttää jatkuvaa oppimista ja mahdollisuuksia päivittää osaamista eri uravaiheissa. Digitalisaatio ei saa luoda kahtiajakoa niihin, jotka saavat teknologian tarjoamat hyödyt, ja niihin, joiden työmarkkina-asema heikkenee pysyvästi.

Tekoäly ja autonomiset järjestelmät ovat seuraava suuri kehitysaskel. Ne muuttavat tapaa, jolla päätöksiä tehdään, palveluita tarjotaan ja turvallisuutta ylläpidetään. Tekoäly voi tuoda ratkaisuja terveydenhuollon ruuhkiin, rikosten ennaltaehkäisyyn, liikenteen ohjaukseen ja opetuksen yksilöllistämiseen, mutta se voi myös aiheuttaa uusia eettisiä ongelmia. Yhteiskunnan on varmistettava, että tekoälyn käyttö on läpinäkyvää, oikeudenmukaista ja valvottua. Ihmisten on tiedettävä, milloin heidän tietojansa käytetään ja millä perusteella järjestelmät tekevät päätöksiä, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä. Tämä ei ole tekninen yksityiskohta, vaan kysymys demokratiasta ja oikeusturvasta.

Kyberturvallisuus on digitalisaation kivijalka. Suomi on korkean osaamisen maa, mutta samalla hyvin riippuvainen teknologisista järjestelmistä. Hyökkäykset eivät enää kohdistu vain yksittäisiin organisaatioihin, vaan kokonaisuun palveluihin, infrastruktuuriin ja jopa valtioiden sisäisiin järjestelmiin. Kyberuhat voivat lamauttaa sähköverkoja, häiritä pankkijärjestelmiä, sulkea sairaaloita ja horjuttaa kansalaisten luottamusta viranomaisten toimintaan. Kyberturvallisuus ei voi olla vain tekninen kysymys, vaan osa kansallista turvallisuusstrategiaa, jossa viranomaiset, yritykset ja kansalaiset toimivat yhdessä. Jokainen kriittinen järjestelmä tarvitsee vahvan suojan. Ei siksi, että uhka olisi välitön, vaan koska se voi olla odottamaton.

Digitalisaation on myös oltava saavutettavaa. Kaikki eivät pysy kehityksessä mukana luonnostaan, ja siksi yhteiskunnan on tuettava niitä, joille digitaalinen maailma on vieras tai vaikeasti hahmotettava. Digitaidot eivät ole pelkkä tekninen osaaminen, vaan kansalaistaito, joka vaikuttaa työllistymiseen, opiskeluun, terveydenhuoltoon ja hallinnollisiin velvoitteisiin. Jos ihmiset jäävät digitaalisten palvelujen ulkopuolelle, he jäävät vähitellen ulkopuolelle yhteiskunnasta. Siksi digipalvelujen tulee olla selkeitä, helppokäyttöisiä ja tarvittaessa vaihtoehtoisilla tavoilla saavutettavissa.

Digitalisaatio tarjoaa myös mahdollisuuden uudistaa julkisia palveluja. Suomessa on jo pitkään pyritty siirtämään palveluja verkkoon, mutta tulokset ovat olleet vaihtelevia. Osa

palveluista toimii erinomaisesti, kun taas toiset ovat monimutkaisia, vaikeasti käytettäviä ja irrallisia toisistaan. Julkisen sektorin on otettava rooli digitaalisten palvelujen suunnittelijana, ei vain hankkijana. Palvelujen tulee olla yhdenmukaisia, käyttäjäystävällisiä ja rakennettuja ihmisten tarpeiden, ei hallinnollisten rakenteiden ympärille. Digitalisaation suurin mahdollisuus on tehdä palveluista sujuvampia, nopeampia ja selkeämpiä, ei siirtää olemassa olevia ongelmia paperilta ruudulle.

Teknologian kehitys koskettaa myös demokratiaa. Sosiaalinen media, algoritmit ja verkkokeskustelut muokkaavat julkista keskustelua tavalla, jota ei vielä vuosikymmen sitten osattu ennakoida. Valeutiset, manipulointi ja informaatiovaikuttaminen ovat uhkia, jotka voivat heikentää kansalaisten luottamusta päätöksentekoon ja instituutioihin. Siksi demokratia tarvitsee sekä teknisiä suojamekanismeja että sivistystä, joka tukee kriittistä ajattelua. Yhteiskunnan on oltava hereillä, jotta digitaalinen kehitys ei johda tiedon laadun heikkenemiseen tai keskusteluilmapiirin kärjistymiseen tavalla, joka uhkaa yhteiskunnallista yhtenäisyyttä.

Digitalisaatio on lopulta kertomus siitä, miten yhteiskunta kohtaa muutoksen. Se voi luoda valtavaa hyvinvointia, mutta vain, jos sen hyödyt jakautuvat oikeudenmukaisesti ja riskit hallitaan vastuullisesti. Teknologia ei saa ohjata ihmistä, vaan ihmisen tulee ohjata teknologiaa. Sillanrakentajien näkökulma on selkeä: Suomi voi olla digitaalisen maailman kärkimaa, mutta vain silloin, kun kehitys on eettistä, avointa ja kaikkia kansalaisia palvelevaa. Digitalisaation tulee vahvistaa yhteiskuntaa, ei murentaa sitä.

LUKU 13: TALOUSKASVU, INNOVAATIOT JA YRITTÄJYYS

Taloukasvu on yhteiskunnan elinvoiman mittari, mutta sen merkitys ulottuu paljon pidemmälle kuin pelkkiin numeroihin. Se määrittää mahdollisuudet rahoittaa hyvinvointipalvelut, rakentaa infrastruktuuri, varmistaa ihmisten turvallisuus ja luoda työpaikkoja. Talous ei ole irrallinen sektori, vaan osa laajempaa kokonaisuutta, jossa ihmiset, yritykset ja instituutiot toimivat yhdessä. Suomessa taloukasvu on viime vuosina ollut hidasta, ja sen rakenteet ovat alkaneet oireilla. Väestön ikääntyminen, investointien puute, heikentynyt tuottavuus ja koulutustason lasku ovat tekijöitä, jotka uhkaavat pitkän aikavälin hyvinvointia. Siksi talouspolitiikan tehtävä ei ole pelkästään tasapainottaa budjettia, vaan rakentaa edellytyksiä kestäväälle kasvulle.

Kestävä taloukasvu syntyy investoinneista, osaamisesta ja innovaatioista. Suomi on perinteisesti ollut tutkimus- ja kehitystoiminnan vahva maa, mutta viime vuosikymmenen aikana TKI-panostukset ovat heikentyneet suhteessa kilpailijamaihin. Tämä kehitys ei näy heti, mutta sen vaikutukset kantautuvat pitkälle tulevaisuuteen. Innovaatiot eivät synny pelkästään laboratoriossa, vaan koko yhteiskunnan puitteissa: koulutuksessa, tutkimuksessa, yrityksissä ja arjen tarpeissa. TKI-järjestelmän on oltava pitkäjänteinen ja ennakoitava, jotta yritykset uskaltavat investoida, ja tutkijat voivat kehittää ratkaisuja, joiden vaikutus näkyy vasta vuosien päästä.

Yritysten rooli taloudessa on keskeinen. Ilman yrityksiä ei synny työpaikkoja, investointeja eikä verotuloja. Suomessa yrittäjyys ei kuitenkaan ole niin houkutteleva uravaihtoehto kuin sen pitäisi olla. Yrittäjyyteen liittyvä epävarmuus, raskas hallinto, byrokratia ja monimutkainen sääntely ovat esteitä, jotka rajoittavat uusien yritysten syntyä ja hidastavat niiden kasvua. Samalla suomalainen työmarkkina on perinteisesti nojannut vakaisiin työsuhteisiin, mikä on osaltaan vähentänyt yrittäjyyden vetovoimaa. Kasvava kansainvälinen kilpailu osoittaa kuitenkin, että innovatiiviset ja ketterät yritykset ovat tulevaisuuden edellytys.

Yrittäjyys ei ole vain taloudellinen valinta, vaan arvokysymys. Se perustuu haluun luoda jotain uutta, kantaa riskiä ja rakentaa ympärilleen yhteisö, joka hyötyy yrityksen menestyksestä. Yrittäjyyden tukeminen ei tarkoita yksittäisten henkilöiden suosimista, vaan koko kansantalouden vahvistamista. Suomi

tarvitsee sekä pieniä paikallisia yrityksiä että suuria kasvuyrityksiä, jotka pystyvät laajentumaan kansainvälisille markkinoille. Kasvuyrittäjyys edellyttää rohkeutta ja resursseja, mutta ennen kaikkea se edellyttää toimintaympäristöä, jossa yrittäjä tietää, että infrastruktuuri, verotus ja sääntely tukevat hänen työtään sen sijaan, että ne hidastaisivat sitä.

Talouskasvun ja innovaatioiden suhde on kaksisuuntainen. Innovaatio lisää tuottavuutta, ja tuottavuus lisää talouskasvua. Tuottavuus ei kuitenkaan synny työmäärästä vaan työolosuhteista, teknologiasta ja osaamisesta. Suomessa on pitkään puhuttu tuottavuuden parantamisen tarpeesta, mutta konkreettiset toimet ovat jääneet irrallisiksi. Yritysten investointihalukkuus on heikentynyt, ja julkisen sektorin kyky tukea kasvua on vähentynyt taloudellisten paineiden vuoksi. Talouspolitiikan on löydettävä keinot vahvistaa tuottavuutta tavalla, joka ei perustu leikkauksiin tai työajan lisäämiseen, vaan uuden kehittämiseen.

Digitalisaatio, automaatio ja tekoäly ovat tulevaisuuden kasvun perusta, mutta niiden hyödyt eivät synny itsestään. Ne edellyttävät osaamista, infrastruktuuria ja sääntelyä, joka tukee kehitystä mutta samalla suojelee kansalaisia. Suomessa on vahvaa teknologista osaamista, mutta sen hyödyntäminen on ollut hajanaista. Liian monet innovaatiot syntyvät tutkimuslaitoksissa ja yliopistoissa, mutta eivät siirry yritysten käyttöön tai markkinoille. Yhteistyö tutkimuksen, yritysten ja julkisen sektorin välillä tarvitsee syvällisen uudistuksen, jossa esteet poistetaan ja mahdollisuudet nostetaan keskiöön.

Talouskasvun kannalta keskeinen kysymys on myös alueiden merkitys. Suomi ei voi nojata vain muutamaan kasvukeskukseen, vaan tarvitsee kasvua koko maahan. Alueelliset innovaatiokeskittymät, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteistyö ja paikalliset elinkeinorakenteet ovat osa tätä kokonaisuutta. Kasvu syntyy usein paikallisista tarpeista ja mahdollisuuksista, ei keskitetystä suunnittelusta. Siksi aluepolitiikassa on nähtävä innovaatioiden potentiaali: jokainen alue voi erikoistua vahvuksiinsa ja luoda työpaikkoja, jotka eivät ole riippuvaisia yksittäisistä kansallisista kehityskuluista.

Yrittäjyyden edistämisessä on huomioitava myös sosiaalinen ulottuvuus. Yrittäjät kantavat riskin, joka vaikuttaa heidän toimeentuloonsa, mutta samalla heidän panoksensa hyödyttää koko yhteiskuntaa. Yrittäjien sosiaaliturvan ja työhyvinvoinnin parantaminen ei ole vain oikeudenmukaisuuskysymys, vaan talouspoliittinen investointi. Jos yrittäjällä ei ole mahdollisuutta sairastaa, pitää lomaa tai saada tukea vaikeina aikoina, yrittäjyys ei ole kestävä uravaihtoehto. Suomi tarvitsee yrittäjäpolitiikkaa, joka tunnustaa yrittäjien monimuotoisuuden. Yksinyrittäjät, mikroyritykset, kasvuyritykset ja kansainvälisille markkinoille

tähtäävät yritykset tarvitsevat kukin omat tukensa ja rakenteensa menestyäkseen ei pelkästään Suomessa, vaan maailmalla.

Taloukasvun ja innovaatioiden tulevaisuus riippuu myös siitä, miten Suomi suhtautuu maailman muutoksiin. Kansainvälinen kilpailu, geopoliittinen epävarmuus ja teknologinen murros vaikuttavat suoraan talouteen. Suomi ei voi eristäytyä, mutta sen on rakennettava oma kilpailukykynsä arvojen, osaamisen ja vastuullisen talouden varaan. Taloukasvun ei tule perustua halpaan työvoimaan tai ympäristön kustannuksella toimimiseen, vaan korkeaan osaamiseen, teknologiseen edelläkävijyyteen ja vahvaan sosiaaliseen kestävyYTEEN.

Talous ei ole vain rahavirtoja tai budjettitaulukoita. Se on ihmisten, yritysten ja yhteiskunnan välinen kudelma, joka tarvitsee luottamusta, ennakoitavuutta ja rohkeutta. Sillanrakentajien näkökulmasta taloukasvu ei ole päämäärä sinänsä, vaan väline, jolla voidaan rakentaa yhteiskunta, jossa hyvinvointi, oikeudenmukaisuus ja mahdollisuudet jakautuvat tasapuolisesti. Innovaatiot ja yrittäjäyys ovat osia tästä kokonaisuudesta. Ne antavat Suomelle kyvyn uudistua, vastata tulevaisuuden haasteisiin ja säilyttää asemansa hyvinvoivana, vakaana ja kilpailukykyisenä maana.

LUKU 14: MAATALOUS, HUOLTOVARMUUS JA OMAVARAISUUS

Maatalous, huoltovarmuus ja omavaraisuus muodostavat rakenteen, joka määrittää Suomen kyvyn selviytyä kriiseistä ja turvata kansalaistensa perustarpeet. Ne eivät ole vain taloudellinen toimiala tai hallinnollinen kokonaisuus, vaan strateginen kysymys, joka ulottuu aluepolitiikkaan, ympäristöön, energiaan, talouteen ja turvallisuuteen. Suomessa maatalous on ollut pitkään osa kansallista identiteettiä ja kulttuuria, mutta viime vuosina sen asema on heikentynyt monien samanaikaisten paineiden vuoksi. Tuottajahinnat ovat laskeneet, kustannukset ovat nousseet, tilojen määrä on vähentynyt ja epävarmuus tulevaisuudesta on kasvanut. Tilanne ei ole yksittäisten viljelijöiden syy, vaan seurausta rakenteellisista ongelmista, jotka ovat vuosien aikana kasautuneet ja joille ei ole löytynyt riittävän laajoja ratkaisuja.

Maatalous on huoltovarmuuden perusta. Ilman toimivaa maataloussektoria Suomi ei voi olla omavarainen elintarvikkeiden suhteen, eikä se voi turvata väestön ravinnonsaantia poikkeusoloissa. Omavaraisuus ei ole romanttinen idea tai paluu menneisyyteen, vaan käytännöllinen ja välttämätön periaate maailmassa, jossa toimitusketjut ovat pitkiä ja haavoittuvia. Viime vuosien geopoliittiset tapahtumat ovat osoittaneet, kuinka nopeasti kansainvälinen tilanne voi muuttua ja kuinka tärkeää on, että Suomella on oma tuotantokykynsä keskeisten elintarvikkeiden suhteen. Huoltovarmuus ei synny varastoista, vaan siitä, että maatalous elää, toimii ja kykenee toimimaan myös kriiseissä.

Suomen maatalouden erityispiirre on sen vaikea ilmastollinen sijainti. Pohjoinen ilmasto, lyhyt kasvukausi ja haastavat olosuhteet merkitsevät, että tuotanto on jo lähtökohtaisesti kalliimpaa ja riskialttiimpaa kuin monissa muissa maissa. Tästä huolimatta suomalainen maatalous tuottaa maailman puhtaimpia elintarvikkeita ja ylläpitää laajaa maaseutua, joka on osa Suomen maisemaa, identiteettiä ja luonnon monimuotoisuutta. Siksi maatalouspolitiikan on tunnustettava nämä olosuhteet ja tuotava ratkaisuja, jotka tukevat suomalaisen maatalouden erityisiä tarpeita sen sijaan, että sitä arvioidaan samoilla kriteereillä kuin keskieurooppalaista maataloutta.

Maatalouden kannattavuus on viime vuosina heikentynyt tavalla, joka uhkaa koko sektorin tulevaisuutta. Monet tilat toimivat käytännössä tappiolla tai

nollatuloksella, ja investoinnit jäävät tekemättä, kun tulevaisuus näyttää epävarmalta. Tämä heikentää paitsi tuotantoa myös uudistumista, sillä ilman investointeja ei synny uusia ratkaisuja, jotka parantaisivat tuottavuutta ja vähentäisivät ympäristökuormitusta. Maatalous ei voi olla pysyvä hätätila, jossa tilat sinnittelevät vuodesta toiseen ilman vakautta. Tarvitaan rakenteellinen uudistus, joka mahdollistaa pitkäjänteisen toiminnan ja antaa tiloille mahdollisuuden kehittyä ja kasvaa.

Suomalainen maatalous on monipuolisempi kuin usein ymmärretään. Vilja-, sika-, nauta-, kana- ja maitotilat muodostavat valtaosan tuotannosta, mutta rinnalla toimii kasvava joukko erikoistiloja, luomuviljelmia ja lähituotannon toimijoita. Maaseudun elinvoima ei synny yhden tuotannon varaan, vaan monimuotoisesta rakenteesta, jossa eri toimialat täydentävät toisiaan. Tämä monimuotoisuus on myös huoltovarmuuden vahvuus, sillä se tekee tuotannosta resilientimpiä ja vähentää riippuvuutta yksittäisistä toimitusketjuista. Sillanrakentajien näkökulmasta maatalouden tulevaisuus ei ole yhden mallin varassa, vaan monen rinnakkaisen mallin yhteydessä.

Ympäristö ja maatalous ovat kietoutuneet toisiinsa tavalla, jota ei voi ohittaa. Maatalous aiheuttaa ravinnekuormitusta ja monimuotoisuuden heikkenemistä, mutta samalla se ylläpitää maisemia, luo elinympäristöjä monille lajeille ja toimii keskeisenä osana Suomen ilmastopolitiikkaa hiilinielujen kautta. Kestävä maatalous edellyttää ratkaisuja, jotka huomioivat nämä molemmat puolet. Viljelymenetelmien kehittäminen, ravinteiden kierto, maaperän hyvinvointi, nurmiviljelyn merkitys ja eläinten hyvinvointi ovat osa kokonaisuutta, jossa tuotannon tehokkuus ja ympäristön suojelu eivät ole toistensa vastakohtia. Suomi voi olla kestävä maatalouden edelläkävijä, mutta tämä edellyttää sekä tieteeseen perustuvaa politiikkaa että realistista ymmärrystä siitä, mitä suomalainen maatalous voi ja ei voi tehdä ilmastotavoitteiden eteen.

Omavaraisuus ei koske vain ruokaa, vaan myös energiaa, lannoitteita, siemeniä, rehua ja maatilojen toimintakykyä kriiseissä. Maatilat ovat yhä riippuvaisempia globaaleista markkinoista, ja tämä riippuvuus tuo sekä riskejä että haavoittuvuutta. Energiaomavaraisuus, biokaasuna ja uusiutuvina energiamuotoina, voi olla maatalouden tulevaisuuden avaintekijä. Se vähentää tilojen kustannuksia, tukee ilmastotavoitteita ja lisää huoltovarmuutta. Samoin kotimainen lannoitetuotanto ja ravinnekierrot ovat kriittisiä tulevaisuuden turvallisuuden kannalta. Huoltovarmuus ei ole ainoastaan valtion varmuusvarastoja, vaan se on käytännön kykyä pitää tuotanto käynnissä myös silloin, kun ulkomailta ei saada tarvittavia panoksia.

Maaseutu on osa huoltovarmuutta, mutta myös osa suomalaista elämäntapaa. Maaseudun palvelut, infrastruktuuri ja elinvoima ovat tekijöitä, jotka määrittävät, pystyykö Suomi ylläpitämään omavaraisuuttaan pitkällä aikavälillä. Tyhjentyvät kylät, sulkeutuvat koulut ja heikkenevät palvelut vaikuttavat siihen, haluavatko ihmiset asua ja työskennellä maaseudulla. Huoltovarmuuden näkökulmasta tämä on kriittistä, sillä ilman ihmisiä ei ole tuottajia, ja ilman tuottajia ei ole omavaraisuutta. Maaseutu ei ole menneisyyden jäännös, vaan tulevaisuuden voimavara, joka tarvitsee poliittista huomiota samalla vakavuudella kuin kaupungit.

Huoltovarmuus on kokonaisuus, joka ulottuu ruokaan, energiaan, logistiikkaan ja teknologiaan. Sen vahvistaminen ei ole pelkästään puolustuspoliittinen kysymys, vaan myös taloudellinen ja sosiaalinen. Kriisit paljastavat yhteiskunnan haavoittuvuudet, mutta ne myös osoittavat, kuinka tärkeää on ennakoita ja rakentaa vahvoja rakenteita jo ennen kriisejä. Suomessa huoltovarmuuden vahvuutena on ollut laaja yhteistyö valtion, yritysten ja

järjestöjen välillä, mutta tämän yhteistyön on edelleen syvennyttävä. Globaaleihin markkinoihin nojaava talous tarvitsee rinnalleen rakenteen, joka varmistaa, että Suomi kykenee toimimaan itsenäisesti ainakin perushyödykkeiden osalta.

Maatalous, huoltovarmuus ja omavaraisuus eivät ole erillisiä sektoreita, vaan osa kokonaisuutta, jonka tehtävänä on varmistaa Suomen kilpailukyky ja turvallisuus myös epävarmoina aikoina. Sillanrakentajien näkökulmasta nämä teemat kertovat siitä, miten Suomi kantaa vastuunsa omista kansalaisistaan ja siitä ympäristöstä, jossa se toimii. Maatalous ei ole vain tuotantomuoto, vaan elämäntapa, osa kulttuuria ja osa yhteiskunnan selkärangaa. Huoltovarmuus ei ole vain varautumista pahimpaan, vaan rauhan ajan politiikkaa, joka rakentaa vakautta kaikissa olosuhteissa. Omavaraisuus ei ole sulkeutuneisuutta, vaan kykyä toimia itsenäisesti silloin, kun maailma muuttuu arvaamattomaksi.

LUKU 15: ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIikka

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka määrittää sen, miten Suomi toimii maailmassa, miten se turvaa omat rajansa ja miten se kantaa vastuuta kansainvälisestä järjestyksestä. Maailma on muuttunut lyhyessä ajassa perusteellisesti: vakauden aika Euroopassa on päättynyt, geopoliittiset jännitteet ovat kasvaneet ja autoritaariset valtiot haastavat avoimen yhteiskunnan periaatteita. Sota Euroopassa, energiapolitiikan murros, kyberuhkien lisääntyminen ja taloudellinen epävarmuus ovat osoittaneet, ettei Suomen turvallisuus voi enää nojata pelkkiin perinteisiin ratkaisuihin. Tarvitaan kokonaisvaltaista näkemystä, joka yhdistää puolustuksen, diplomatian, talouden, huoltovarmuuden ja kansainvälisen yhteistyön yhdeksi johdonmukaiseksi linjaksi.

Suomen NATO-jäsenyys on muuttanut turvallisuuspoliittista asemaa perustavanlaatuisesti. Pitkän sotilaallisen liittoutumattomuuden jälkeen Suomi toimii nyt osana yhteistä puolustusrakennetta, jonka perusta on kollektiivisessa turvatakuussa ja yhteisessä päätöksenteossa. NATO-jäsenyys ei kuitenkaan vähennä Suomen omaa vastuuta puolustuksestaan, päinvastoin, se korostaa sitä. Jokaisen jäsenmaan on kyettävä puolustamaan omaa aluettaan ja osallistumaan yhteisiin operaatioihin. Suomella on ollut jo ennen jäsenyyttä vahva maanpuolustustahto ja moderni puolustusjärjestelmä, ja nyt nämä vahvuudet ovat osa liittokunnan laajempaa kokonaisuutta. NATO-jäsenyys ei tarkoita, että Suomi ulkoistaisi oman turvallisuutensa, vaan se on lisäkerros suojassa, jonka perusta on edelleen kansallinen puolustaminen.

Puolustusvoimien merkitys on kasvanut tavalla, joka näkyy jokaisella tasolla. Suomen puolustusratkaisu perustuu koko maan puolustamiseen, yleiseen asevelvollisuuteen, alueelliseen puolustusjärjestelmään ja reservin laajuuteen. Nämä rakenteet antavat Suomelle poikkeuksellisen vahvan puolustuskyvyn verrattuna maamme kokoon. Samalla moderni sodankäynti edellyttää teknologista osaamista, ilmatorjunnan vahvistamista, kaukovaikuttamiskykyä, tiedustelua ja kyberpuolustusta. Puolustuspolitiikka ei voi perustua vain perinteisiin asejärjestelmiin; sen on oltava valmiina reagoimaan hybridiuhkiin, disinformaatiokampanjoihin ja kyberhyökkäyksiin, jotka voivat lamauttaa yhteiskunnan ilman laukauksia.

Sisäinen ja ulkoinen turvallisuus eivät ole enää erillisiä maailmoja. Kriittisen infrastruktuurin suojaaminen, kyberpuolustus, tiedustelu ja viranomaisten yhteistyö muodostavat turvaverkon, joka on välttämätön modernissa turvallisuuspoliittisessa ympäristössä. Hybridivaikuttaminen voi kohdistua energiaverkkoihin, vesihuoltoon, vaalijärjestelmiin, mediaan tai väestön mielialaan. Tällaisia uhkia ei torjuta pelkällä sotilaallisella voimalla, vaan yhteiskunnan resilienssillä. Sillä, että kansalaiset luottavat

instituutioihin, viranomaiset toimivat yhtenäisesti ja päätöksenteko on ennakoivaa. Suomi tarvitsee rakenteita, jotka kestävät painetta ja pitävät yhteiskunnan toimintakykyisenä kaikissa olosuhteissa.

Diplomatia on osa turvallisuutta yhtä paljon kuin puolustusvoimat. Pienelle maalle kansainväliset suhteet ovat elintärkeitä, sillä ne muodostavat verkoston, jonka kautta Suomi voi vaikuttaa, suojautua ja saada tukea. Euroopan unioni on Suomen ulkopolitiikan keskeinen viitekehys, sillä se ei ole pelkkä talousliitto, vaan myös turvallisuusyhteisö. EU:n kyky toimia yhtenäisesti on välttämätöntä aikana, jolloin suurvaltojen kilpailu kiristyy, ja Suomen on oltava aktiivinen osa tätä päätöksentekoa. EU-politiikka ei ole Suomen ulkopolitiikan sivujuonne, vaan yksi sen keskeisistä areenoista, jossa määritellään energia, talous, turvallisuus, teknologia ja rajaturvallisuus.

Suomen asema arktisella alueella korostuu tulevina vuosina entisestään. Arktinen ympäristö on äärimmäisen herkkä, ja sen suojeleminen vaatii kansainvälistä yhteistyötä. Suomen on varauduttava siihen, että arktinen alue on jatkossa sekä mahdollisuus että riski: resurssit, kulkureitit ja turvallisuus ovat tulevaisuuden kilpailun kohteita. Siksi ulkopolitiikan on oltava selkeää, pitkäjänteistä ja realistista arktisen kehityksen suhteen.

Energiaturvallisuus on osa ulkopolitiikkaa tavalla, jota ei aiemmin ole riittävästi tunnustettu. Suomen aiempi energiariippuvuus ulkomaisista toimittajista on osoittanut, kuinka haavoittuvia energia- ja huoltoketjut voivat olla. Energiaomavaraisuus, toimitusvarmuus ja infrastruktuurin suojaaminen muodostavat perustan, jolle koko talous ja turvallisuus rakentuvat. Ydinvoima, tuuli- ja aurinkoenergia, vesivoimalat sekä energian varastointiratkaisut ovat osa kokonaisuutta, joka tekee Suomesta vähemmän riippuvaisen geopolitiittisesti epävarmoista lähteistä. Energiapolitiikka ei ole enää pelkkää ympäristöpolitiikkaa; se on osa Suomen ulkopoliittista turvallisuusstrategiaa.

Osa ulkopolitiikkaa on myös arvopohja: se, mitä Suomi edustaa maailmassa. Suomi on rakentanut identiteettinsä rauhan, diplomatian, ihmisoikeuksien ja

kansainvälisen oikeuden varaan. Nämä arvot ovat edelleen keskeisiä, mutta niiden puolustaminen ei ole enää itsestäänselvyys. Autoritaariset valtiot haastavat liberaalia järjestystä, ja informaatiovaikuttaminen pyrkii hämärtämään käsitystä oikeasta ja väärästä. Suomen on pystyttävä puolustamaan omia arvojaan sekä käytännön politiikassa että diplomatiassa. Tämä ei tarkoita moralistista ulkopoliittikkaa, vaan johdonmukaista linjaa, jossa Suomi on pieni mutta periaatteellinen toimija.

Ulkopolitiikan tehtävä on myös ennaltaehkäistä konflikteja ja rakentaa suhdetta muihin maihin tavalla, joka lisää vakautta. Tämä edellyttää aktiivista roolia Pohjoismaissa, EU:ssa, YK:ssa ja muissa kansainvälisissä järjestöissä. Pohjoismaiden ja Baltian maiden välinen yhteistyö on nyt tärkeämpää kuin koskaan. Yhteiset harjoitukset, energia- ja data-infrastruktuuri, tiedusteluyhteistyö ja rajaturvallisuus ovat seuraavan vuosikymmenen keskeisiä rakenteita, jotka vahvistavat koko alueen turvallisuutta. Suomi ei voi eikä sen pidä toimia yksin. Pohjoinen yhteistyö on osa sen geopoliittista selkärankaa.

Turvallisuuspolitiikan ytimessä on lopulta kysymys siitä, miten Suomi varmistaa oman toimintakykynsä kriiseissä. Tämä tarkoittaa varautumista, jatkuvuuden suunnittelua ja yhteiskunnan kriittisten rakenteiden vahvistamista. Huoltovarmuus, kyberturvallisuus, rajaturvallisuus, pelastustoimi ja väestönsuojelu muodostavat kokonaisuuden, joka ei näy arjessa, mutta jonka merkitys on ratkaiseva poikkeusoloissa. Varautuminen ei ole pelottelua, vaan vastuullista politiikkaa, joka perustuu siihen, että yhteiskunta suojelee kansalaisiaan kaikissa olosuhteissa.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka ei ole erillinen saareke vaan osa Suomen tulevaisuutta määrittävä kertomus. Sillanrakentajien näkökulmasta sen tulee perustua realismiin, yhteistyöhön ja periaatteellisuuteen. Realismiin siinä, että maailma on muuttunut haastavammaksi. Yhteistyöhön siinä, että Suomi ei voi turvata itseään yksin. Ja periaatteellisuuteen siinä, että Suomi ei hylkää omia arvojaan vaikeinakaan aikoina. Turvallisuus on ennen kaikkea luottamusta: luottamusta siihen, että instituutiot toimivat, että kansainväliset järjestelmät kestävät ja että Suomi pystyy suojelemaan kansalaisiaan kaikissa tilanteissa.

LUKU 16: VEROTUS JA JULKINEN TALOUS

Verotus ja julkinen talous muodostavat yhteiskunnan toiminnan taloudellisen perustan. Niillä ei rahoiteta vain palveluja ja rakenteita, vaan niillä määritetään koko yhteiskunnan suunta: millaista hyvinvointia tavoittelemme, kuinka vahvaa turvaa rakennamme ja miten oikeudenmukaisesti yhteiskunta kohtelee kansalaisiaan. Verotus on paitsi tekninen järjestelmä myös arvovalinta. Se osoittaa, millaista yhteiskuntaa haluamme tukea. Suomessa verotus on perinteisesti perustunut laajaan veropohjaan, kohtuullisiin eroihin ja järjestelmän ennakoitavuuteen. Viime vuosina talouden rakenteelliset paineet ovat kuitenkin tehneet selväksi, että verotusjärjestelmää on arvioitava uudelleen tulevien vuosikymmenten näkökulmasta.

Julkisen talouden tila on vaikeutunut pitkään jatkuneiden alijäämien, velkaantumisen ja väestörakenteen muutoksen vuoksi. Ikääntyminen kasvattaa menoja samalla, kun työikäisen väestön osuus pienenee. Tämä kehitys ei ole seurausta yksittäisestä poliittisesta päätöksestä, vaan väistämätön seuraus demografisista trendeistä, joita ei voi hallita lyhyen aikavälin toimilla. Siksi julkisen talouden tasapainottaminen vaatii pitkäjänteistä strategiaa, joka ulottuu yli hallituskausien ja joka perustuu realistiseen arvioon siitä, mitä Suomi voi ylläpitää ja mihin se voi investoida. Julkinen talous ei kestä äkkinäisiä leikkauksia tai jatkuvaa velkaantumista, vaan tarvitsee vakautta ja ennakoitavuutta.

Verotusjärjestelmä on osa talouden dynamiikkaa. Sen tulee kannustaa työntekoon, yrittäjyyteen ja innovaatioihin, mutta samalla turvata riittävät tulot hyvinvointipalveluille ja infrastruktuurille. Suomen haasteena on ollut pitkään se, että veroaste on korkea, mutta järjestelmä on monimutkainen ja paikoitellen raskas. Verotuksen painopiste on edelleen voimakkaasti työn ja kulutuksen verotuksessa, mikä on luonut jännitteitä erityisesti paljon veroja maksavien keskituloisten keskuudessa. Samalla yritysten verotus on kansainvälisessä vertailussa kohtuullista, mutta sääntely ja hallinnollinen kuorma ovat ajoittain raskaita. Tulevaisuuden verotuksen on kyettävä yhdistämään oikeudenmukaisuus, kilpailukyky ja yksinkertaisuus.

Julkisen talouden kannalta olennaista on myös se, mihin rahat käytetään. Pelkkä menojen leikkaaminen ei riitä, jos leikkaukset kohdistuvat rakenteisiin, jotka tuottavat pitkän aikavälin hyvinvointia ja talouskasvua. Koulutus, tutkimus, terveydenhuolto ja infrastruktuuri ovat investointeja, eivät kulueriä.

Niiden heikentäminen näkyy vasta viiveellä, mutta vaikutukset voivat olla pysyviä. Siksi julkisen talouden tasapainottaminen ei saa perustua lyhytjänteisiin leikkauksiin, vaan rakenteellisiin uudistuksiin, jotka varmistavat palvelujen kestävyys- ja tehokkuuden. Julkinen sektori ei voi tehdä kaikkea, mutta sen tehtävä ei myöskään saa kutistua minimiin.

Yksi julkisen talouden keskeinen haaste on tuottavuus. Julkisella sektorilla on valtava määrä tehtäviä, ja sen toiminnan tehokkuus vaikuttaa suoraan talouden kokonaistuottavuuteen. Tehokkuutta ei kuitenkaan paranneta pelkillä henkilöstövähennyksillä tai hallinnon keskittämisellä. Sen sijaan se edellyttää toimivia tietojärjestelmiä, selkeitä vastuunjakoja, toimivia prosesseja ja sitä, että työntekijöillä on mahdollisuus keskittyä ydintehtäviinsä. Digitalisaatio voi olla ratkaiseva tekijä julkisen sektorin tuottavuuden parantamisessa, mutta sen hyödyntäminen on Suomessa ollut epätasaista. Järjestelmien yhteensopimattomuus, hitaat hankintaprosessit ja epäselvä ohjaus ovat estäneet täyden potentiaalin saavuttamisen. Julkisen sektorin tulee olla digitalisaation edelläkävijä, ei perässätulija.

Veropolitiikassa on huomioitava myös kansainvälinen ympäristö. Talous on globaali, ja pääoma liikkuu nopeasti. Yksikään maa ei voi rakentaa veropolitiikkaansa täysin irrallaan muusta maailmasta. Suomessa on perinteisesti vältetty verokilpailun ääripäitä, mutta kilpailukykyä on tarkasteltava realistisesti. Yritysten toimintaympäristön on oltava vakaalla pohjalla, ja verotuksen on oltava ennakoitavaa. Samalla on torjuttava veronkiertoa ja haitallista verosuunnittelua, joka rapauttaa järjestelmän oikeudenmukaisuutta ja vie varoja julkiselta sektorilta. Verotuksen tulee olla sellainen, että se kohtelee rehellisiä toimijoita oikeudenmukaisesti ja puuttuu aktiivisesti epäkohtiin.

Julkinen talous riippuu myös työmarkkinoiden toimivuudesta. Työ on edelleen tärkein tulonlähde valtiolle, ja työllisyyden vahvistaminen on osa talouden tasapainoa. Työmarkkinoiden jäykkyydet, työvoimapula, osaamisvaje ja alueelliset erot ovat tekijöitä, jotka heikentävät julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Työmarkkinareformit eivät saa olla yksipuolisia, vaan niiden on perustuttava dialogiin ja tasapainoon työntekijöiden turvallisuuden ja yritysten joustavuuden välillä. Hyvin toimivat työmarkkinat eivät ole vastakohta vahvalle sosiaaliturvalle, vaan ne täydentävät toisiaan.

Verotus ja julkinen talous ovat lopulta kysymys luottamuksesta. Kansalaiset hyväksyvät korkean veroasteen vain, jos he kokevat saavansa vastinetta rahoilleen. Palvelujen laatu, hallinnon tehokkuus ja poliittisen järjestelmän

läpinäkyvyys määrittävät, miten ihmiset suhtautuvat verotukseen. Jos julkinen talous näyttäytyy tehottomana tai epäoikeudenmukaisena, luottamus rapautuu. Siksi avoimuus, selkeä päätöksenteko ja kyky perustella talouspolitiikan ratkaisut ovat välttämättömiä. Veropolitiikka ei saa olla arvaamatonta tai epä johdonmukaista, vaan sen tulee olla pitkäjänteistä ja asiantuntijoihin nojaavaa.

Sillanrakentajien näkökulmasta verotus ja julkinen talous eivät ole pelkkiä numeroita, vaan yhteiskunnan toimivuuden perusta. Verotus mahdollistaa yhteisen hyvinvoinnin, julkinen talous rakentaa vakauden ja investoinnit luovat kasvua. Järjestelmä ei saa olla raskas eikä epäreilu, sen tulee olla selkeä, kannustava ja oikeudenmukainen. Julkisen talouden vahvistaminen ei ole vain talouspoliittinen tehtävä, vaan se on osa yhteiskunnan moraalista velvollisuutta: jättää tuleville sukupolville maa, joka on velaton, vakaa ja elinvoimainen.